

Bartosz Kapuściak

<https://orcid.org/0000-0002-9820-6140>

Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach

PRZYPADK PŁK. JAROSŁAWA GINTROWSKIEGO JAKO PRZYKŁAD „OCHRONY” WOJSKA PRZEZ WOJSKOWĄ SŁUŻBĘ WEWNĘTRZNĄ

Jakby do takiego generalnego rozdziwku między mną
a moim ojcem nigdy nie doszło, chociażby z tego względu,
że ja zawsze wiedziałem, że on jest uczciwym człowiekiem.

(Przemysław Gintrowski o swoim ojcu Jarosławie¹)

Na wstępie trzeba podkreślić, że postać płk. Jarosława Gintrowskiego jest w ogóle nieznana. Bardziej rozpoznawalny jest jego syn Przemysław² – muzyk, kompozytor, „pieśniarz Zbigniewa Herberta”. Do tej pory, chociaż od jego śmierci minęło już osiem lat, nikt nie napisał jego biografii, pomimo nieocenionych zasług w dziedzinie muzyki i kultury oraz wspierania „Solidarności”, zwłaszcza w czasie stanu wojennego. Niezbadane całościowo są również organa Wojskowej Służby Wewnętrznej i ich metody osłony Sił Zbrojnych PRL, rozpracowywania „Solidarności” i Kościoła

¹ Wypowiedź Przemysława Gintrowskiego w programie telewizyjnym: *Gintrowski*, reż. A. Bartosiak, TVP 2015, <https://vod.tvp.pl/video/gintrowski,gintrowski,28128799>, dostęp 8 VII 2020 r. *Notabene* Jarosław Gintrowski zawsze był uważany przez swoich przełożonych za żołnierza szczerego i bardzo uczciwego.

² Przemysław Gintrowski (1951–2012), kompozytor i pieśniarz, nauczyciel XVII LO im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Warszawie i wykładowca Warszawskiej Szkoły Filmowej (założonej przez znajomych Gintrowskiego – Macieja Ślesickiego i Bogusława Lindę). Zmarł 20 X 2012 r. w Warszawie. Ostatni koncert dał 1 III 2012 r. w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia” przy ul. Marszałkowskiej w Warszawie, gdzie wisi tablica upamiętniająca go i to wydarzenie. Pochowano go obok rodziców Jarosława i Teresy na Cmentarzu Wilanowskim w Warszawie.

katolickiego, mimo że pierwsze kroki w tej sprawie już poczyniono³. Być może czynnikiem hamującym zainteresowanie kontrwywiadem wojskowym jest poważny brak zachowanych materiałów archiwalnych po tych służbach⁴.

Kontrwywiad wojskowy prowadził wobec żołnierzy służby zasadniczej tzw. profilaktykę kontrwywiadowczą (działania wyprzedzające, pozwalające zapobiec dezercji, sabotażowi, kradzieży, werbunkom przez obce służby wywiadowcze), na której skupiał (wraz z pionami dochodzeniowym i porządkowym) siły i środki niewspółmierne do swojego podstawowego zadania, jakim była rzeczywista osłona wojska przed penetracją obcych wywiadów⁵. Funkcjonował w myśl definicji, że trzeba chronić gotowość bojową Sił Zbrojnych PRL, a „zwłaszcza ich zwartość ideowo-polityczną”⁶. Znacznie gorzej wyglądała profilaktyka kontrwywiadowcza

³ Zob. L. Kowalski, *Krótsze ramię Moskwy. Historia kontrwywiadu wojskowego PRL*, Warszawa 2017; B. Kapuściak, *Walka kontrwywiadu wojskowego z Kościołem katolickim. Alumni w „ludowym” Wojsku Polskim w świetle dokumentów Wojskowej Służby Wewnętrznej*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 2020, nr 4, s. 84–124; W. Polak, *Swetry, sutanny i mundury. Próby oddziaływania „Solidarności” podziemnej, Kościoła katolickiego i społeczeństwa na wojsko po wprowadzeniu stanu wojennego, a także przejawy oporu wewnątrz struktur wojskowych w świetle raportów Wojskowej Służby Wewnętrznej i Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego (grudzień 1981–grudzień 1982)*, Toruń 2016.

⁴ Na temat niszczenia akt przez WSW zob. R. Peterman, *Niszczenie akt GZI i WSW [w:] Niepodległość ma jeden kształt. Antoniemu Macierewiczowi w 70. rocznicę urodzin*, Warszawa 2018, s. 354–355; B. Kapuściak, *Celowe niszczenie czy przepisowe brakowanie? Głosa w sprawie nieistniejących materiałów po Głównym Zarządzie Informacji i Wojskowej Służbie Wewnętrznej*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2018, t. 11, s. 33–48.

⁵ Siły i środki wykorzystywane przez organa WSW do zabezpieczania jednostek, w których służyli żołnierze służby zasadniczej, i miast w momencie opuszczania koszar przez poszczególne roczniki, które właśnie zakończyły służbę, były niewspółmierne do jej zadań. Temat ten nadaje się na odrębne studium. Zob. m.in. Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne (dalej: CAW WBH), Gabinet Ministra Obrony Narodowej, 165/91/80, Sprawozdanie z działalności służby prewencji Wojskowej Służby Wewnętrznej w zakresie kontroli przestrzegania przez żołnierzy WP dyscypliny wojskowej, przepisów prawa i porządku publicznego w 1984 r., Warszawa [luty 1985 r.], k. 112–130; *ibidem*, 165/91/81, Zestawienie przypadków naruszenia dyscypliny i porządku wojskowego oraz przestępstw dokonanych przez żołnierzy zawodowych i zasadniczej służby wojskowej w okresie 1 maja do 12 czerwca 1985 r., 16 VI 1985 r., k. 1–15; *ibidem*, 884/94/27, Sprawozdanie z działalności służby prewencji Wojskowej Służby Wewnętrznej w zakresie kontroli przestrzegania przez żołnierzy WP dyscypliny wojskowej, przepisów prawa i porządku publicznego w 1985 r., Warszawa [marzec 1986 r.], k. 262–276; *ibidem*, 884/94/76, Informacja [szefa WSW, gen. Edmunda Buły, dla ministra obrony narodowej, gen. Floriana Siwickiego], Warszawa, 27 VII 1987 r., k. 57–59; *ibidem*, 884/94/121, Informacja [szefa WSW, gen. Edmunda Buły, dla ministra obrony narodowej, gen. Floriana Siwickiego], Warszawa, 11 I 1988 r., k. 5–9; *ibidem*, Sprawozdanie z działalności służby prewencji Wojskowej Służby Wewnętrznej w zakresie kontroli przestrzegania przez żołnierzy WP dyscypliny wojskowej, przepisów prawa i porządku publicznego w 1987 r., Warszawa [luty 1988 r.], k. 113–125v.

⁶ Szerzej zob. B. Kapuściak, *Sprawa Adama Kaczmarczyka, szpiega brytyjskiego złapanego przez Wojskową Służbę Wewnętrzną [w:] Szpiegzy – Dezercerzy – Renegaci*.

wobec wysoko postawionych oficerów „ludowego” Wojska Polskiego. Rządziła zasada, która zgubiła WSW: kadra oficerska stanowiła „najbardziej zdrowy i oddany sprawie trzon narodu polskiego”. Z tego powodu kontrwywiad bardzo często wykluczał z podejrzeń ideową i tzw. perspektywiczną kadrę⁷. Sprawy mjr. Jerzego Pawłowskiego i wcześniejsze innych oficerów, którym udało się uciec z kraju, pokazuje, że nie zawsze uczono się na błędach. Rosnąca opozycja antyustrojowa w Polsce Ludowej, kolejne przypadki współpracy z CIA i ucieczki pułkowników Włodzimierza Ostaszewicza i Ryszarda Kuklińskiego sprawiły, że wojskowy aparat represji zwiększył czujność wobec wojskowych (zwłaszcza tych, którzy wyjeżdżali wcześniej do Wietnamu⁸) i powiązanych z wojskiem. W tym samym czasie czynnie rozpracowywał i rozbijał „Solidarność”⁹.

Wýkroczenia i przestępstwa żołnierzy i funkcjonariuszy służb mundurowych w latach 1918–1989, red. K. Jasiak, J. Jędrysiak i K. Widziński, Warszawa–Wrocław (w druku) (stąd cytaty).

⁷ Szerzej zob. B. Kapuściak, *Jerzego Pawłowskiego „najdłuższy pojedynek”? Współpraca Mistrza ze służbami specjalnymi*, „Lux” 2019, nr 5/6: *Teoria i praktyka sportu*, <http://frondalux.pl/bartosz-kapuscziak-jerzego-pawlowskiego-najdluzszy-pojedynek-wspolpraca-mistrza-ze-sluzbami-specjalnymi/>, dostęp 9 VII 2019 r.; *idem*, *Jerzy Pawłowski – szermierz, mistrz i agent [w:] Sport w Polsce Ludowej. Studia*, red. G. Majchrzak, P. Sztama, Szczecin 2020 (stąd cytaty). Zob. też: *idem*, „Donzuan” czy „Milczek”? *Poszukiwanie ppłk. Mariana Kozłowskiego oficera wywiadu wojskowego przez kontrwywiad wojskowy PRL*, „Fronda Lux” 2020, nr 96–97 (w druku).

⁸ Szerzej zob. B. Kapuściak, *Działalność wywiadu i kontrwywiadu wojskowego w Indochinach w okresie Polski Ludowej*, „Lux” 2020, nr 1/2, *Chiny*, <http://frondalux.pl/bartosz-kapuscziak-dzialalnosc-wywiadu-i-kontrwywiadu-wojskowego-w-indochinach-w-okresie-polski-ludowej/>, dostęp 23 IX 2020 r.

⁹ Za przykład niech posłuży sprawa małżeństwa Krystyny i Michała Deringów. Oddział WSW w Bydgoszczy założył Sprawę Operacyjnego Wyjaśnienia (SOW) krypt. „Aktywista” na Michała Deringa, pracownika Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w Wałczu, który pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” w Wałczu (był też przewodniczącym Komisji Interwencyjnej ds. więźniów politycznych przy MKK). Według WSW należał on do „grupy reprezentującej skrajnie radykalne poglądy”, przechowywał – oprócz wielu wydawnictw i ulotek – materiały na temat Katynia. WSW zainteresowała się nim ze względu na jego żonę, Krystynę Dering, starszą referentkę służby kwatermistrzowskiej w 2. Brygadzie Łączności w Wałczu. Krystyna Dering pracowała w kancelarii ogólnej, ale ze względu na dostęp do informacji niejawnych kontrwywiad wojskowy 4 III 1981 r. wymusił przeniesienie jej do kwatermistrzostwa. Małżeństwo otoczono agenturą (m.in. tajnym współpracownikiem ps. „Profil”, działaczem „Solidarności”) i zamówiono na ich adres perlustrację korespondencji (PK). Od razu postanowiono także „przygotować warunki do przeprowadzenia T[ajnego] P[rzeszukania] i zastosowania P[odsłuchu] L[okalowego] i innych przedsięwzięć specjalnych w miejscu zamieszkania figuranta”. 13 XII 1981 r. aresztowano Michała Deringa i przeszukano jego mieszkanie, w którym znaleziono wydawnictwa, ulotki i plakaty dotyczące „Solidarności” i KPN. Sprawę razem z zakwestionowanymi materiałami przekazano KW MO w Pile. Krystynę Dering organa WSW nakazały zwolnić z pracy po rozmowie ostrzegawczej, co też zrobiono 17 XII 1981 r. (Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie [dalej:

Nie dość, że płk Jarosław Gintrowski kolegował się z oficerami, którzy współpracowali z CIA, to jeszcze jego syn Przemysław czynnie wspierał „Solidarność”. Nie dziwi więc, że płk Gintrowski i jego syn znaleźli się na celowniku WSW. Niniejszy artykuł opisuje „ochronę”, jaką kontrwywiad wojskowy otoczył ich obu¹⁰. Termin „ochrona” celowo biorę w cudzysłów. O ile w związku z ucieczkami oficerów organa WSW faktycznie miały podstawy do podjęcia działań dochodzeniowo-śledczych i objęcia osłoną kontrwywiadowczą osób z nimi powiązanych, o tyle Jarosław Gintrowski nie powinien znaleźć się w kręgu zainteresowania kontrwywiadu wojskowego w związku z działalnością Przemysława Gintrowskiego i jego kontaktami z „Solidarnością”, lecz raczej żandarmerii politycznej, w której kompetencji weszły, nie pierwszy raz w swojej historii, jednostki WSW. To pokazuje słuszną decyzję ustawodawcy o włączeniu ich w poczet organów bezpieczeństwa państwa¹¹.

Oprócz zachowanych dokumentów w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej dotyczących obu Gintrowskich, płk. Kuklińskiego i płk. Ostaszewicza, odnaleziono w Centralnym Archiwum Wojskowym Wojskowego Biura Historycznego materiały na temat płk. Ostaszewicza niewykorzystywane dotychczas przez badaczy. Autorowi udało się także dokonać kwerendy w Archiwum Instytutu Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk, w którym są przechowywane materiały dotyczące pierwszej wyprawy na Antarktykę, w której przygotowanie był zaangażowany płk Jarosław Gintrowski.

Rys biograficzny

Jarosław Stefan Gintrowski urodził się 19 czerwca 1927 r. w Czempiniu (obecnie województwo wielkopolskie)¹². Jego ojciec Stefan był pracowni-

---

AIPN], Szefostwo Wojskowej Służby Wewnętrznej [dalej: SWSW], 2386/23707, Plan czynności operacyjnych w SOW krypt. „Aktywista”, 10 IX 1981 r., k. 82–83; *ibidem*, Pismo do szefa Zarządu WSW Pomorskiego Okręgu Wojskowego dot. realizacji SOW „Aktywista”, 19 XII 1981 r., k. 88; stąd też cytaty). Takich przykładów jest wiele więcej.

¹⁰ Nie ukrywam, że zainteresowanie Przemysławem Gintrowskim, którego piosenki, tak jak i Jacka Kaczmarskiego, były obecne w moim życiu od dzieciństwa, doprowadziło, także ze względu na zainteresowania wojskowym aparatem represji PRL, do przyjrzenia się historii jego ojca. W trakcie pisania tego tekstu towarzyszyła mi muzyka jego syna.

¹¹ Zob. art. 2 ust. 1 pkt 10 *Ustawy z dnia 18 X 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990* oraz treści tych dokumentów (Dz.U., 2006, nr 218, poz. 1592 z późn. zm.) i art. 5 ust. 1 pkt 10 *Ustawy z dnia 18 XII 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* (tekst jednolity, Dz.U., 2019, poz. 1882).

¹² AIPN, Ministerstwo Obrony Narodowej (dalej: MON), 2174/6051, Odpis skrócony aktu urodzenia, Czempień, 5 V 1953 r., k. 166.

kiem kolejowym, matka Katarzyna z domu Duszyńska – krawcową. Do wybuchu II wojny światowej Gintrowski zdołał ukończyć sześć klas szkoły powszechnej. W 1940 r. trafił na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie został zatrudniony w gospodarstwie rolnym Bernarda Golischa w Kiszewie¹³. Po zakończeniu wojny wstąpił na krótko do organów Milicji Obywatelskiej w Kiszewie (styczeń–marzec 1945). Miał za zadanie pomagać „w oczyszczaniu tamtejszych terenów z rozbitków hitlerowskich”¹⁴. Oddział MO miał się pod koniec marca sam rozwiązać, co spowodowało, że Gintrowski wstąpił do Związku Walczącej Młodzieży i jednocześnie zaczął uczęszczać do gimnazjum w Obornikach. W lipcu 1945 r. wyjechał do Gorzowa Wielkopolskiego, gdzie kontynuował naukę w gimnazjum dla dorosłych. Od sierpnia 1946 r. został zatrudniony na stanowisku referenta kasowego (dokładnie rejestratora kontraktowego) w Drugim Urzędzie Skarbowym (do 30 czerwca 1948)¹⁵. W tym czasie zdał małą maturę i od 1947 r. uczęszczał już do pierwszej klasy liceum ogólnokształcącego. Od 6 lipca 1948 r. został zmobilizowany w stopniu szeregowego na stanowisko strzelca w 6. Brygadzie Ochrony Pogranicza w Lubaniu Śląskim (do Ośrodka Szkoleniowego tejże brygady). Musiał z tego powodu przerwać naukę w liceum¹⁶.

¹³ AIPN, MON, 2174/6051, Zaświadczenie, Kiszewo 29 IX 1959 r., k. 151; AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 16.

¹⁴ Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Życiorys porucznika Jarosława Gintrowskiego, 2 IX 1953 r., k. 162. Identycznie w AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 16–17. Wynika z tego, że w ramach materiałów wstępnych WSW ustaliła te dane tylko na podstawie życiorysu Jarosława Gintrowskiego. Gdzie indziej Gintrowski pisze, że służył w MO do kwietnia 1945 r. (AIPN, Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego [dalej: Zarząd II SG WP], 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8).

¹⁵ Urząd podlegał pod Izbę Skarbową w Poznaniu. Zob. AIPN, MON, 2174/6051, Odpis [umowy Izby Skarbowej w Poznaniu z Jarosławem Gintrowskim z 17 VIII 1946 r.], 26 III 1960 r., k. 146; *ibidem*, Odpis [wypowiedzenia umowy Izby Skarbowej w Poznaniu z Jarosławem Gintrowskim z 19 VI 1948 r.], 26 III 1960 r., k. 145. Gdzie indziej Gintrowski podaje, że pracował w Pierwszym i Drugim Urzędzie Skarbowym w Gorzowie Wielkopolskim (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8). W swoim życiorysie precyzuje, że najpierw pracował w Pierwszym, a później w Drugim Urzędzie Skarbowym (*ibidem*, Życiorys [Jarosława Gintrowskiego], 12 IV 1966 r., k. 11).

¹⁶ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960, k. 3. W opiniach służbowych miał jednak wpisywane ukończone cztery klasy gimnazjum, chociaż podawał, że w 1948 r. miał skończone tylko dwie klasy liceum (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 7). Gintrowski precyzuje to w swoim życiorysie. Pisze, że w Gorzkowie Wielkopolskim uczęszczał na kursy maturalne dla pracujących, a w lipcu 1948 r., kiedy powołano go do wojska, był w drugiej klasie liceum (*ibidem*, Życiorys [Jarosława Gintrowskiego], 12 IV 1966 r., k. 11).

Jarosław Gintrowski (ze zbiorów IPN).

Służba w „ludowym” WP

W maju 1948 r. przeformowano Departament Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP) w Główny Inspektorat Ochrony Pogranicza. Od 1 stycznia 1949 r., wzorując się na służbach sowieckich, podporządkowano go Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego¹⁷. Po wcieleniu w szeregi „odrodzonego” Wojska Polskiego w październiku 1948 r. Gintrowskiego skierowano na jego życzenie do Szkoły Oficerów Piechoty nr 2 w Jeleniej Górze¹⁸, którą ukończył 9 września 1949 r. z wynikiem dobrym (107. lokata). Mianowano go wówczas na stopień podporucznika w korpusie oficerów piechoty¹⁹. Zarówno podczas krótkiego okresu służby w 6. Brygadzie OP, jak i w czasie szkolenia w SOP nr 2 oceniano go bardzo pozytywnie. Uznawano za zdyscyplinowanego, inteligentnego, a przede wszystkim posiadającego „zdrowe podstawy ideologiczne”²⁰. Pozostał w wojsku (nie wrócił już w szeregi GIOP) i został mianowany dowódcą 1. Plutonu 1. Kompanii CKM 43. Pułku Piechoty w Stargardzie Szczecińskim

¹⁷ Z. Jackiewicz, *Wojska Ochrony Pogranicza. Krótki informator historyczny 1945–1991*, Kętrzyn 1998, s. 14. Wcześniej Departament WOP podlegał pod MON (Ł. Grabowski, M. Maruszak, *Zarys struktur oraz zadania Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza i Kontroli Ruchu Granicznego w latach 1945–1991*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2(20), s. 307–308).

¹⁸ Gintrowski w raporcie prosił jednak o skierowanie do Oficerskiej Szkoły Pogranicza. Chciał pozostać w wojsku i „stać na straży granic Polski Ludowej”. Szykowana zmiana podległości WOP spowodowała, że pozostał w „odrodzonym” WP, ale trafił do innej szkoły (AIPN, MON, 2174/6051, Raport [strzelca Jarosława Gintrowskiego] do Głównego Inspektora Ochrony Pogranicza, Lubąń [Śląski], 11 IX 1948 r., k. 169; stąd też cytat). W życiorysie pisze wprost, że zgłosił się do szkoły „zwiadu WOP” (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Życiorys [Jarosława Gintrowskiego], 12 IV 1966 r., k. 11). OSP nr 2 powstała w maju 1948 r. Gintrowski musiał być drugim wypromowanym rocznikiem oficerskim (pierwsza promocja odbyła się w maju 1949 r.). Szkołę rozformowano już w sierpniu 1955 r. Szerzej zob. *Oficerskie szkoły piechoty w Polsce. Zarys dziejów*, red. T. Wójcik, Wrocław 2001.

¹⁹ AIPN, MON, 2174/6051, Odpis świadectwa ukończenia OSP nr 2, 11 XII 1949 r., k. 167; *ibidem*, Zaświadczenie [z OSP nr 2], b.d., k. 168; *ibidem*, Wniosek o mianowanie do stopnia podporucznika, 1 IX 1949 r., k. 116.

²⁰ AIPN, MON, 2174/6051, Charakterystyka służbowa strzel[ca] Gintrowskiego Jarosława, s. Stefana [odpis], 11 XII 1949 r., k. 118; *ibidem*, Opinia służbowa za okres od 7 października 1948 r. do 31 sierpnia 1949 r., 15 VIII 1949 r., k. 119–120.

(JW 3579) 12. Dywizji Piechoty w Szczecinie, a następnie dowódcą kompanii tego pułku (od 1 listopada 1951) w stopniu etatowym kapitana²¹. Co ciekawe, dopiero 9 października 1951 r. uzyskała na podstawie rozkazu ministra obrony narodowej nr 1076 stopień porucznika²². Opiniowano go w tym czasie jako żołnierza o szczególnych zamiłowaniach do służby liniowej, ale przede wszystkim: „Do obecnej rzeczywistości i Zw[iązku] Radz[ieckiego] oraz Państw Demokracji Ludowej ustosunkowany dobrze. Stosunek do Demokracji Ludowej i budowy socjalizmu w Polsce dobry. Do rodzimej i zagranicznej reakcji ustosunkowany wrogo z przekonania. Stopień rozwinięcia ideologicznego dostateczny. Nie bierze specjalnej aktywności w życiu politycznym. Środowisko, w jakim znajduje się, jest związane z nami klasowo. Nie ulega wpływom wrogim”²³. Trzeba pamiętać, że były to czasy, gdy mocno przyglądano się kadrze „odrodzonego” Wojska Polskiego. Pod uwagę brano zwłaszcza „zaangażowanie polityczne” i chęć wstąpienia do partii. Bezpartyjnych oficerów i podoficerów starano się rugować z wojska, a przynajmniej blokować ich awanse.

Od 1 listopada 1951 r. Gintrowskiego skierowano jako słuchacza do Wyższej Szkoły Piechoty w Rembertowie. W rzeczywistości Kurs Dowódców Szefów Sztabu i Oficerów Sztabu Pułku trwał od 2 listopada 1951 do 17 sierpnia 1952 r. Ukończył go z wynikiem dobrym²⁴. Opiniowano go za ten okres jako oficera o wysokiej inteligencji, posiadającego „dużo cech oficera sztabu”, pilnie studiującego nadprogramową literaturę fachową, o bardzo dobrej kondycji fizycznej, a przy tym jako kandydata na członka PZPR. Wobec tego zaproponowano go na stanowisko wykładowcy bądź szefa sztabu pułku²⁵. W tym czasie, tj. 21 grudnia 1951 r., w Stargardzie Szczecińskim urodził mu się syn, Przemysław Adam²⁶.

²¹ Szerzej o 12. DP i 43. pp, zob. D. Faszczka, *Z dziejów 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Bolesława Krzywoustego 1945–2005*, Warszawa 2005; *idem*, *12. Szczecińska Dywizja Zmechanizowana. 70 lat służby na Pomorzu Zachodnim (1945–2015)*, Warszawa 2015. Zob. bardzo pozytywną opinię dotyczącą Gintrowskiego ze służby w 43. pp w AIPN, MON, 2174/6051, Wniosek o przeniesienie oficera na inne stanowisko służbowe, 8 XI 1950 r., k. 115.

²² AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 2, 9.

²³ Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres 13 X 1949 r. do 24 X 1950 r. na ppor. Gintrowskiego Jarosława, 25 X 1950 r., k. 113. Jeszcze lepszą opinię, zarówno pod względem wojskowym, jak i politycznym, otrzyma rok później (*ibidem*, Opinia służbowa za okres od dnia 1 X 1950 r. do dnia 20 VIII 1951 r., 25 VIII 1951 r., k. 109–110).

²⁴ AIPN, MON, 2174/6051, Świadcstwo nr 62 Wyższej Szkoły Piechoty, 17 VIII 1952 r., k. 164.

²⁵ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od 2 XI 1951 r. do 17 VIII 1952 r., Rembertów [1952 r.], k. 106–107.

²⁶ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 4.

1 października 1952 r. Jarosław Gintrowski został wykładowcą Cyklu Taktyki Piechoty i Służby Sztabów przy Wydziale Nauk tejże szkoły wojskowej w stopniu etatowym podpułkownika, chociaż był wówczas zaledwie w stopniu porucznika²⁷. 29 sierpnia 1953 r. został członkiem PZPR²⁸.

Ze względu na reorganizację Wyższej Szkoły Piechoty i przekwalifikowanie jej na Kurs Doskonalenia Oficerów Piechoty (KDOP) oraz na dyslokację z Rembertowa do Mińska Mazowieckiego według rozkazu nr 043/Org. ministra obrony narodowej z 20 sierpnia 1954 r. Gintrowski został wykładowcą taktyki i służby sztabów KDOP. W tym czasie studiował taktykę na wieczorowym kursie organizowanym przez Akademię Sztabu Generalnego (ASG). Po raz kolejny oceniono go bardzo dobrze: „Jest oficerem śmiałym, przedsiębiorczym. W pracy bardzo energiczny i ambitny. Wysoce zdyscyplinowany – umie również utrzymać dyscyplinę u podwładnych, do których potrafi podchodzić indywidualnie”. W opinii służbowej pojawił się dość krytyczny wątek: „Na ogół zrównoważony, zdarzają mu się jednak wystąpienia nieprzemysłane i niekonsekwentne. Lubi dyskutować nad rozkazami”. Dalej: „Nauczył się trochę narzekać na nadmiar pracy”²⁹.

W październiku tego roku uzyskał stopień kapitana (pozostał na etacie podpułkownika)³⁰. Wysoka inteligencja, fachowe wykształcenia wojskowe, a nade wszystko „pewność ideologiczna” pozwoliły Gintrowskiemu na szybkie awanse. Takich przypadków w „odrodzonym” Wojsku Polskim było wiele, co świadczy o braku wykwalifikowanej kadry i małych możliwościach obsady pełnego etatu według rzeczywistych stopni wojskowych. Oficerowie pokroju Gintrowskiego, jeśli tylko pozostawali wierni ideologii komunistycznej, mogli liczyć zarówno na szybsze podnoszenie stopni wojskowych, jak i nominacje na lepsze stanowiska w „ludowym” Wojsku Polskim.

Mimo że Gintrowski kończył szkoły wojskowe z oceną dobrą (a nie bardzo dobrą), uważano go za oficera zdolnego i tzw. perspektywicznego.

²⁷ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 2, 9; *ibidem*, Wniosek o mianowanie do stopnia porucznika, 16 V 1951 r., k. 111.

²⁸ AIPN, MON, 2174/6051, Życiorys porucznika Gintrowskiego Jarosława, 2 IX 1953 r., k. 163. W ankiecie personalnej podał, że nastąpiło to dzień wcześniej, tj. 28 VIII 1953 r. (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 7v).

²⁹ C. Grzelak, *Wyższa Szkoła Piechoty w Rembertowie 1948–1954*, Warszawa 1984, s. 81; AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres 1 X 1954 r. do 1 X 1955 r., 30 IX 1955 r., k. 93–94 (stąd cytaty).

³⁰ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 2, 9; *ibidem*, Wniosek o mianowanie na stopień kapitana, 8 VII 1954 r., k. 98–99. Już w 1952 r. planowano mianować go kapitanem, ale z nieznanych przyczyn wniosek ten nie został poparty (*ibidem*, Wniosek o mianowanie do stopnia kapitana, 27 VII 1952 r., k. 104). Prawdopodobnie było to podyktowane tym, że Gintrowski nie był jeszcze członkiem PZPR.

Kolejne opinie potwierdzały jego wiedzę fachową, inteligencję i stanowczość. Wytknięcie mu uporu, zarozumiałości czy też wybuchowości wobec kolegów nie przeszkodziło, by został kolejny raz skierowany do szkoły wojskowej³¹. Po ukończeniu I kursu wieczorowego został słuchaczem fakultetu ogólnokształcącego w trybie dziennym (II kurs fakultetu nr 2) ASG w Rembertowie, a następnie słuchaczem III kursu (16 października 1955 do 30 września 1957)³². To pozwoliło mu skończyć także zaocznie liceum (kurs maturalny), a później zdać egzamin dojrzałości³³. W tym czasie był też sekretarzem OOP PZPR grupy słuchaczy ASG³⁴.

Okres przemian październikowych 1956 r., a co za tym idzie, również zmian w „ludowym” Wojsku Polskim, specjalnie go nie dotknął. Studiował bowiem bezpiecznie w ASG, a jako zdolny i wierny systemowi żołnierz uniknął podejrzeń ze strony organów Informacji Wojskowej. Według opinii służbowej: „W toku szkolenia okazał się oficerem zdolnym, pracowitym, bezpośrednim przy przedstawianiu swojego stanowiska. Lubi się upierać przy swoim. Niełatwo ustępuje z zajętych pozycji. Posiada charakter twardy i konsekwentnie lubi dążyć do obranego przez siebie celu. Jest przy tym bardzo zdyscyplinowany i taktowny”. Dalej: „W zagadnieniach politycznych orientuje się dobrze. W dyskusjach na tematy polityczne wyciąga słuszne wnioski, w pracy partyjnej aktywny”. Co ciekawe, mimo ukończonych kursów i średniego wykształcenia wciąż nadawał się na szefa sztabu pułku. Wytlumaczenie mogło być dość proste: według powyższej opinii lubił dowodzić i widział się na stanowisku dowódczym, lecz na wyższe stanowisko brakowało mu doświadczenia³⁵. Z kolei w innej opinii służbowej możemy przeczytać: „Wykazuje dobre zrozumienie i znajomość uchwał XX Zjazdu i VIII Plenum [PZPR]. Dowodem tego jest realizacja i propagowanie tych uchwał w codziennym życiu. Żywo interesuje się budownictwem socjalizmu w państwach demokracji ludowej. Wykazuje wielkie zainteresowanie rozwojem myśli technicznej ZSRR. Zajmuje zdecydowane stanowisko internacjonalistyczne. Ma scharakteryzowany

³¹ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres 1 X 1952 r. do 1 X 1953 r., k. 102–103; *ibidem*, Opinia służbowa za okres 1 X 1953 r. do 1 X 1954 r., 2 XI 1954 r., k. 96–97.

³² AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9; *ibidem*, Opinia służbowa za okres 1 IX 1956 r. do 1 IX 1957 r., 4 III 1958 r., k. 89–90.

³³ AIPN, MON, 2174/6051, Odpis Świadectwa Dojrzałości Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących, Warszawa-Rembertów, 24 IV 1958 r., k. 154.

³⁴ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres 1 IX 1955 r. do 30 VIII 1956 r., 29 X 1956 r., k. 91–92. Po raz kolejny oceniany bardzo dobrze, z perspektywą szkolenia na III kursie w ASG.

³⁵ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9; *ibidem*, Opinia służbowa za okres 1 IX 1956 r. do 1 IX 1957 r., 4 III 1958 r., k. 89 (stąd cytaty).

światopogląd materialistyczny. Jest odporny na propagandę kleru. Aktywny w pracy społecznej i partyjnej³⁶. Gintrowski skończył akademię wojskową z oceną bardzo dobrą. Zdobył dyplom studiów wyższych i został oficerem dyplomowanym, mimo jeszcze niezdanej matury³⁷.

Po ukończeniu kursów ogólnowojskowych na ASG kontynuował kurs maturalny. W tym czasie został skierowany do 4. Dywizji Piechoty w Krośnie Odrzańskim, w której miał pełnić funkcję pomocnika szefa Wydziału I Operacyjno-Szkoleniowego (od 30 września 1957)³⁸. Prawdopodobnie ostatecznie nie dotarł do jednostki wojskowej w Krośnie Odrzańskim³⁹. Jeszcze 29 listopada 1957 r. pisał bowiem prośbę o skierowanie go na stanowisko służbowe w Warszawie, tłumacząc to brakiem zgody żony na kolejną, piątą już przeprowadzkę, trudnymi warunkami materialnymi, leczeniem matki i potrzebą opieki nad nią. Co ciekawe, Gintrowski poruszał także sprawę swojego dziecka: „Syn mój posiada wybitne zdolności muzyczne, w związku z tym posyłam go do Podstawowej Szkoły Muzycznej na kurs zerowy”. Raport został jednak potraktowany odmownie⁴⁰. Wobec tego Gintrowski, świeżo po zdaniu matury, ponownie złożył prośbę o pozostawienie go w garnizonie warszawskim, ewentualnie o skierowanie na stanowisko służbowe do Poznania, gdzie mógłby zamieszkać u rodziny. Motywował to kategorię odmową małżonki wyjazdu z Warszawy: „żona moja obecnie nawet nie chce już rozmawiać ze mną na temat ewentualnej przeprowadzki”. Kolejny raz raport załatwiono odmownie z powodu braku wolnych etatów w obu garnizonach⁴¹.

Gintrowski postanowił przejść do rezerwy. Kolejny raport do ministra obrony narodowej motywował podobnie jak poprzednie, tym razem

³⁶ Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od X 1956 r. do XII 1958 r., [grudzień 1958 r.], k. 85.

³⁷ AIPN, MON, 2174/6051, Wykaz ocen, Warszawa 28 IX 1957 r., k. 159; *ibidem*, Dyplom nr 899/89, Warszawa, 30 IX 1957 r., k. 158.

³⁸ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9.

³⁹ Okres służby w 4. DP jest wpisywany w każdy przebieg kariery wojskowej Gintrowskiego. Wszelkie raporty Gintrowskiego były jednak kierowane z Warszawy. Kurs maturalny robił do 11 IV 1958 r., kiedy przystąpił do egzaminu dojrzałości (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8; AIPN, MON, 2174/6051, Odpis Świadectwa Dojrzałości Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących, Warszawa-Rembertów, 24 IV 1958 r., k. 154). Jeżeli Gintrowski rzeczywiście trafił do Krosna Odrzańskiego, to tak krótką służbę (kwiecień–czerwiec 1958) można potraktować tylko jako praktykę. Podczas jej trwania nie mógł nabrać dużego doświadczenia.

⁴⁰ AIPN, MON, 2174/6051, Raport kpt. Jarosława Gintrowskiego do ministra obrony narodowej, Warszawa, 29 XI 1957 r., k. 155 (stąd cytaty). Przemysław Gintrowski miał chodzić do szkoły muzycznej nr 4 w Warszawie.

⁴¹ AIPN, MON, 2174/6051, Raport kpt. Jarosława Gintrowskiego do szefa Departamentu Kadr MON, Warszawa 30 IV 1958 r., k. 155 (stąd cytaty).

dodał jednak, że w garnizonie warszawskim są przecież wolne etaty⁴². Ostatecznie 2 czerwca 1958 r. został wykładowcą Katedry Taktyki Ogólnej i Służby Sztabów Wojskowej Akademii Politycznej (WAP)⁴³. Z tą uczelnią był związany jako wykładowca, a następnie starszy asystent Katedry Taktyki Ogólnej i Sztabów Operacyjnych do grudnia 1961 r. Jednocześnie awansowano go 1 października 1958 r. do stopnia majora jako „ze wszech miar wartościowego oficera”⁴⁴. Za okres służby w WAP opiniowano go bardzo pozytywnie. Zastrzeżenie budziły jednak upór i pewność siebie: „Często przejawia zbyt dużą pewność siebie oraz wiarę we własne siły. Niechętnie wysłuchuje rad i krytycznych uwag swoich kolegów”. W opinii pojawiają się dwa ciekawe wątki: zainteresowanie pracą naukowo-badawczą i brak praktyki dowódczej⁴⁵.

Pod koniec 1961 r., 27 grudnia, Gintrowskiego przeniesiono do Zarządu I Operacyjnego Sztabu Generalnego WP na stanowisko starszego pomocnika szefa Oddziału VI Studiów Specjalnych⁴⁶. Po raz kolejny został oceniony bardzo pozytywnie. Wypomniano mu tylko brak postępów w nauce języka angielskiego⁴⁷. Nie przeszkodziło to jednak w jego karierze, tym bardziej że z ramienia Zarządu I SG WP brał udział między 18 a 24 kwietnia 1963 r. w jednostronnych, dwuszczeblowych, sztabowych ćwiczeniach kryptonim „Mazowsze”, za co otrzymał pochwałę⁴⁸.

Jesienią 1963 r., 16 września, Gintrowski został podpułkownikiem i szybko awansował na zastępcę szefa (nowo przekształconego z Oddziału VI Zarządu I) Oddziału IV Studiów Specjalnych SG WP w stopniu etatowym

⁴² AIPN, MON, 2174/6051, Raport kpt. Jarosława Gintrowskiego do ministra obrony narodowej, Warszawa, 3 V 1958 r., k. 150.

⁴³ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9.

⁴⁴ AIPN, MON, 2174/6051, Wyciąg z rozkazu dziennego nr 144 z dnia 17 XII 1959 r., Warszawa, 4 I 1960 r., k. 147; *ibidem*, Wniosek o mianowanie na stopień majora, 6 VIII 1958 r., k. 87–88 (stąd cytat).

⁴⁵ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od 1959 r. do 1960 r., b.d., k. 82–84 (stąd cytat). W opinii błędnie wpisano imię Sławomir zamiast Jarosław. Pojawia się w niej też po raz pierwszy wiadomość o zamiłowaniu do myślistwa, co było w tym okresie bardzo modne wśród oficerów Sił Zbrojnych PRL.

⁴⁶ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9.

⁴⁷ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od grudnia 1961 r. do grudnia 1963 r., 9 I 1964 r., k. 80–81. Opinię wystawił gen. Tadeusz Pietrzak, zastępca szefa Zarządu I SG WP, który w swej karierze był zastępcą szefa WSW, dowódcą Wojsk Wewnętrznych, komendantem głównym MO. Pietrzak znał zarówno język rosyjski, jak i angielski bardzo słabo (AIPN, MON, 2174/5901, Zeszyt ewidencyjny Pietrzaka Tadeusza, 7 III 1960 r., k. 1–4v).

⁴⁸ AIPN, MON, 2174/6051, Rozkaz ministra obrony narodowej nr 09/OTK, 28 IV 1963 r., k. 140. Gintrowski będzie uczestniczył w wielu ćwiczeniach wojskowych, za które zbierze pochwały i nagrody pieniężne (*ibidem*, Karta wyróżnień płk. Jarosława Gintrowskiego, b.d., k. 24–25).

pułkownika (od 10 lipca 1964)⁴⁹. W tym czasie był członkiem Komitetu Partyjnego PZPR (prawdopodobnie Instytucji Centralnych MON). Ówczesny szef Oddziału IV, ppłk Czesław Kurowski, wystawił mu bardzo pozytywną ocenę. Uważał on, że momentami Gintrowski jest zbyt ambitny i ma za duży tupet, który – co prawda – ułatwia załatwianie spraw na zewnątrz Oddziału IV, lecz przeszkadza w stosunkach towarzyskich ze względu na małą taktowność (dyktowaną według Kurowskiego właśnie zbyt wielkim tupetem i energią). Co jednak ważne, Kurowski potwierdził, że Gintrowski powinien ze swoim intelektem i wiedzą zajmować samodzielne stanowisko kierownicze⁵⁰. Gintrowski złożył wówczas raport o możliwości studiowania na kursie afrykanistycznym organizowanym przez Studium Afrykanistyczne Uniwersytetu Warszawskiego. Studia, jak sam twierdził, miały związek z jego pracą wykonywaną w Oddziale IV SG WP i w JW 1426, czyli Ośrodku Szkolenia Zarządu II SG WP (wywiad wojskowy)⁵¹. W 1968 r. ukończył podyplomowe Studium Afrykanistyczne Uniwersytetu Warszawskiego – obronił pracę pt. „Trójstronna agresja na Egipt w 1956 r.”⁵².

Od 1 listopada 1966 do 8 grudnia 1967 r. Gintrowskiego oddelegowano do Zarządu II Wywiadowczego SG WP na stanowisko starszego pomocnika szefa Oddziału IX Działań Specjalnych. Było to związane z kolejną reorganizacją Sztabu Generalnego WP. Oddział IX był organem wykonawczym wywiadu wojskowego i zajmował się koordynacją przedsięwzięć związanych z działaniami specjalnymi w „ludowym” Wojsku Polskim oraz nadzorem nad nimi. Opracowywał aktualne koncepcje w zakresie struktur organizacyjnych, planów rozwoju Zarządu II SG WP i użycia sił specjalnych, a także rozwiązywania problemów wyposażenia i dowodzenia tymi siłami. Dodatkowo ustalał kierunki i zakres szkolenia pododdziałów specjalnych wszystkich szczebli dowodzenia i prowadził studia oraz analizę operacyjnego

⁴⁹ AIPN, MON, 2174/6051, Wniosek o przeniesienie (zwolnienie) oficera, Warszawa, 3 VII 1964 r., k. 78–79. 10 lipca 1964 r. zdał egzamin z języka angielskiego na ocenę dobrą (*ibidem*, Protokół Komisji Egzaminacyjnej Języków Obcych, Warszawa, 10 VII 1964 r., k. 137). Błędnie podano, jakoby Oddział IV Studiów (Operacyjnych) Specjalnych (sformowany z Oddziału VI Zarządu I SG WP w marcu 1964 r.) podlegał bezpośrednio pod Zarząd I Operacyjny SG WP (*Sztab Generalny (Główny) Wojska Polskiego 1918–2003*, red. T. Panecki, F. Puchała, J. Szostak, Warszawa 2003, s. 223). W połowie lat sześćdziesiątych pion operacyjny Sztabu Generalnego WP miał się umocnić ze względu na zajęcie się problematyką planowania operacyjnego w ramach frontu polskiego (*ibidem*, s. 222–223).

⁵⁰ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od I I 1964 r. do I XI 1966 r., 16 XI 1966 r., k. 76–77.

⁵¹ AIPN, MON, 2174/6051, Raport ppłk. dypl. Jarosława Gintrowskiego do zastępcy szefa Sztabu Generalnego ds. operacyjnych, Warszawa, 20 V 1965 r., k. 136.

⁵² AIPN, MON, 2174/6051, Odpis dyplomu [ukończenia Kursu Afrykanistycznego], Warszawa, 21 VI 1968 r., k. 134.

przygotowania terenu na europejskim teatrze wojny pod kątem właściwego użycia pododdziałów specjalnych, w tym także szkolenia kadry zawodowej tych pododdziałów⁵³. Oddział IX składał się z zaledwie czterech oficerów⁵⁴.

Zmiany w Sztapie Generalnym WP w latach sześćdziesiątych były wynikiem wdrożenia w Rosji Sowieckiej i podległych jej krajach-satelitach nowej doktryny wojennej, która zakładała zniszczenie zaplecza przeciwnika (zestawów raketowych i broni jądrowej), zanim zostanie wprowadzone do działań bojowych. Charakter doktryny sowieckiej był ofensywny, działania miały być błyskawiczne i prowadzone z zaskoczenia, co już na starcie dawało przewagę wojskom Układu Warszawskiego⁵⁵.

W tym czasie w wywiadzie wojskowym PRL wdrażano reformę, która zakładała rozbudowę całego aparatu wywiadowczego w celu przygotowania się do wojny. Główny ciężar tych działań przejął Agenturalny Wywiad Strategiczny. Na bazie Oddziału X Zarządu II SG WP powstał Oddział Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego, który miał dla dowództwa szczebla operacyjnego zdobywać materiały wywiadowcze dotyczące sił zbrojnych i przygotowań wojennych krajów Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych na obszarze działań bojowych państw Układu Warszawskiego⁵⁶.

W dniu 29 września 1967 r. doszło do niefortunnego zdarzenia w lokalu „Pod Kandelabrami” w Warszawie (przy placu Konstytucji 1, w budynku hotelu MDM⁵⁷). Gintrowski uznał, że kelner zawyżył rachunek o 200 zł.

⁵³ Wcześniej Oddział IX zajmował się rozpoznaniem wojskowym (od 1966 r. jako Oddział VIII). Zob. B. Kapuściak, *Wywiad wojskowy PRL. JW 3362 i podległe jej jednostki*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2016, nr 1(14), s. 119, 121–122; AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/20226, Zakres działań komórek organizacyjnych Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego, Warszawa 1970, k. 388–389.

⁵⁴ AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/20226, Etat 1/602 [01/042] Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego, 20 IX 1966 r., k. 55.

⁵⁵ Zob. B. Potyrała, R. Fudali, *Od zwycięstwa do upadku. Siły Zbrojne Związku Radzieckiego 1945–1991*, Warszawa 2009, s. 153–161; B. Chocha, J. Kaczmarek, *Wojna i doktryna wojenna. Wybrane problemy*, Warszawa 1980, s. 227–239. Za realizację wdrażania doktryny wojennej odpowiadał Zarząd I Operacyjny SG WP. Zob. F. Puchała, *Budowa potencjału bojowego Wojska Polskiego 1945–1990. Obszary szpiegowskich działań*, Warszawa 2013, s. 184–185. Zob. też prawdopodobnie najbardziej konkretną monografię dotyczącą Układu Warszawskiego, M. Biły, *Varšavská smlouva 1969–1985. Vrchol a cesta k zániku*, Praha 2016, szczególnie s. 156–173.

⁵⁶ Szerzej zob. S. Cenckiewicz, *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991 (wprowadzenie do syntezy)*, Poznań 2011, s. 160–171; B. Kapuściak, *Wywiad wojskowy PRL...*, s. 121–124.

⁵⁷ „Kandelabry są dużym, brudnym i wystrzępionym lokalem, z nieogolonymi kelnerami w nieświeżych kurtkach. W oczy rzuca się tu obrót napojami wysokokowymi: na każdym stole stoi potężna karafka wódki pośród rozbabranych sałatek śledziowych i szaszłyków, służących za wielogodzinną zakąskę”. Cyt. za L. Tyrmand, *Życie towarzyskie i uczuciowe*, Warszawa 2009, s. 367.

Ponieważ on i jego koledzy byli pod wpływem alkoholu, kierownik sali wezwał patrol MO, który stwierdził, że „jest to sprawa WSW, a nie MO”. Patrol WSW miał Gintrowskiego zatrzymać, uznając go za prowokatora całego zajścia⁵⁸. Na ile incydent miał wpływ na karierę Gintrowskiego – nie wiadomo. W tym okresie tymczasowo sprawował funkcję p.o. szefa Oddziału IX Zarządu II SG WP (9 listopada 1966 – 22 stycznia 1968)⁵⁹, mimo że od grudnia 1967 r. [sic!] trafił z powrotem do Zarządu I Operacyjnego SG WP (dokładnie od 9 grudnia⁶⁰), najpierw na stanowisko starszego pomocnika szefa Oddziału I Planowania Ogólnego (do 17 kwietnia 1974), następnie starszego oficera Oddziału I Planowania (do 9 marca 1978). Po kolejnej reorganizacji Sztabu Generalnego WP został szefem Oddziału I Planowania Zarządu XI Normatywnego SG WP (do 2 kwietnia 1985)⁶¹. W tym czasie był bardzo dobrze oceniany. Chwalono go nawet za znajomość języka angielskiego i literatury fachowej w tym języku⁶². Gintrowski miał władać biegle, oprócz języka rosyjskiego i angielskiego, także niemieckim⁶³. W latach sześćdziesiątych uczył się również arabskiego⁶⁴.

Zapewne ze względu na znajomość języków obcych i fachową wiedzę wszedł w skład delegacji rządu PRL na rozmowy o wzajemnej i zrównoważonej redukcji sił zbrojnych (*Mutual Balanced Forces Reduction – MBFR*, znane także jako *Mutual Reductions of Forces and Armaments and Associated Measures in Central Europe*) między NATO a Układem

⁵⁸ AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, [Notatka Jarosława Gintrowskiego do] Ob[ywatela] Pułkownika Michalskiego, Warszawa, 13 X 1967 r., k. 26–26v; *ibidem*, Notatka służbowa [Komendanta Garnizonu Warszawa] w sprawie zatrzymania oficera, Warszawa, 27 IX 1967 r., k. 27.

⁵⁹ AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 4v. Brak takiej funkcji w przebiegu służby Gintrowskiego w TAP (AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9). Za służbę w wywiadzie wojskowym, „całokształt pełnej poświęcenia i twórczej pracy” został nagrodzony kwotą 3 tys. zł przez ówczesnego szefa Zarządu II SG WP, gen. Włodzimierza Oliwę (*ibidem*, Rozkaz szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr Pf-6/68, 23 I 1968 r., k. 135; stąd też cytat).

⁶⁰ Prawdopodobnie rozkaz o przeniesieniu do Zarządu I Operacyjnego SG WP wydano 9 XII 1967 r. Jarosław Gintrowski trafił tam dopiero w styczniu następnego roku (AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 4v).

⁶¹ AIPN, MON, 2174/6051, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 9.

⁶² AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od stycznia 1968 r. do października 1969 r., k. 74–75.

⁶³ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia specjalna za okres od 6 lipca 1948 r. do 2 kwietnia 1985 r., k. 35; *ibidem*, Zeszyt ewidencyjny Gintrowskiego Jarosława, 28 III 1960 r., k. 3.

⁶⁴ AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 7.

Warszawskim, które rozpoczęły się 30 października 1973 r. w Wiedniu⁶⁵. Negocjacje dotyczyły wycofania z Europy Środkowej wojsk sowieckich i amerykańskich i częściowej redukcji uzbrojenia obu armii w tym rejonie. Gintrowskiego do końca lipca 1976 r. dwukrotnie delegowano do Wiednia w systemie rotacyjnym. Oceniano go za ten okres bardzo wysoko. Uznano, że w przyszłości mógłby pełnić funkcję eksperta wojskowego w kolejnych delegacjach zagranicznych⁶⁶.

Od 1 października do 21 grudnia 1974 r. przebywał ponownie w ASG na Kursie Przeszkolenia Oficerów szczebla taktyczno-operacyjnego. Tam w trakcie gry wojennej na temat „Operacja zaczepna armii” sprawował funkcję dowódcy armii, za co zebrał pochwały⁶⁷.

W drugim półroczu 1976 r. Gintrowski wziął udział w przygotowaniach do Wyprawy Antarktycznej Polskiej Akademii Nauk. Pełnił wówczas

⁶⁵ Maria Pasztor i Dariusz Jarosz podają, że pertraktacje zapoczątkowano już 31 I 1973 r. Wtedy rozpoczęły się w Wiedniu wielostronne konsultacje przygotowawcze do oficjalnych rokowań. Zob. M. Pasztor, D. Jarosz, *Nie tylko Fiat. Z dziejów stosunków polsko-włoskich 1945–1989*, Warszawa 2008, s. 211; A. Marcinkowski, *Układ Warszawski. Problemy działalności politycznej*, Warszawa 1986, s. 136–137; W. Multan, *Problemy rozbrojenia europejskiego 1945–1975*, Warszawa 1979, s. 183–208, 245. Zob. też AIPN, MON, 2174/6051, Pismo ministra spraw zagranicznych, Stefana Olszowskiego, Warszawa, 21 XII 1973 r., k. 132. Co ciekawe, wszelka ofensywa globalna Sowietów w połowie lat siedemdziesiątych i próby skłócenia lub chociaż zneutralizowania państw zachodnich – zresztą dość udane – tak skomentował ówczesny sekretarz stanu USA: „*Detente* nie tylko łagodziło sytuację międzynarodową, ale stwarzało pewne hamulce, które sprawiały, że kierownictwo radzieckie musiało pogodzić się z faktyczną porażką geopolityczną”. Cyt. za H. Kissinger, *Dyplomacja*, tłum. S. Głabiński, G. Woźniak, I. Zych, Warszawa 2016, s. 814.

⁶⁶ W opinii specjalnej możemy przeczytać: „Brać czynny udział w dyskusjach przy opracowywaniu przemówień szefa delegacji i notatek merytorycznych przesłanych do kraju. Za okres sprawozdawczy [1 X 1975 r. – 30 VII 1976 r.] przesłano do kraju opracowane przez niego 24 notatki na 72 stronach. W dyskusjach zajmował śmiało stanowisko, nie zawsze zgodne z opinią otoczenia. Przy opracowywaniu dokumentów i notatek cechowała go zawsze zwięzłość sformułowań i myśli. Postawa ideowo-polityczna i światopogląd właściwe. Potrafił to praktycznie zaprezentować zarówno na spotkaniach oraz rozmowach z członkami delegacji K[rajów] S[ocjalistycznych], jak i w praktycznej konfrontacji z członkami delegacji zachodnich. Znajomość języka niemieckiego pomagała mu w utrzymaniu potrzebnych kontaktów z członkami wojskowymi delegacji RFN, w których wykazywał zawsze słuszną podstawę, broniąc właściwie zarówno interesów dotyczących naszego kraju, jak i pozycji rokowań delegacji K[rajów] S[ocjalistycznych]”. Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Opinia specjalna za okres 1 X 1975 r. do 30 VII 1976 r., [1976 r.], k. 61. Należy jednak zwrócić uwagę, że opinii wystawił mu płk Włodzimierz Ostaszewicz, zastępca szefa delegacji PRL na rokowania wiedeńskie, wieloletni oficer wywiadu wojskowego i Sztabu Generalnego WP.

⁶⁷ AIPN, MON, 2174/6051, Zaświadczenie nr 12/XII, Warszawa, 21 XII 1974 r., k. 133. Były to jedne z licznych gier operacyjnych i ćwiczeń wojskowych, w których Gintrowski wziął udział (AIPN, MON, 2174/6051, Karta wyróżnień płk. Jarosława Gintrowskiego, b.d., k. 24–25).

obowiązki pełnomocnika szefa Sztabu Generalnego WP ds. Wyprawy⁶⁸. Ekspedycja miała za zadanie znaleźć miejsce na budowę stacji⁶⁹. Inicjatorem przedsięwzięcia był hydrobiolog Stanisław Rakusa-Suszczewski⁷⁰. Do ekspedycji przygotowywano się od lipca 1976 r. Wyruszone z Gdyni dwoma statkami. 29 grudnia 1976 r. pierwszy wypłynął m/t „Dalmor” ze sprzętem, żywnością i prawie wszystkimi członkami wyprawy. Jako drugi wyruszył dwa dni później m/s „Zabrze”, który – jako że większy i szybszy – przewoził środki transportu i materiały do budowy stacji. Po rekonesansie zdecydowano się na budowę stacji na Wyspie Króla Jerzego, w Zatoce Admiralicji, w głębi Fiordu Ezcurra. Po wyładunku sprzętu, paliwa i materiałów budowlanych zaczęto stawiać budynki stacji: kontenery mieszkalno-socjalne w kształcie litery T, elektrownię, radiowe centrum nadawcze, warsztaty i garaże. 26 lutego 1977 r. nadano komunikat radiowy do kraju o uruchomieniu Polskiej Stacji Naukowej

⁶⁸ AIPN, MON, 2174/6051, Pismo sekretarza naukowego PAN, Jana Kaczmarka, Warszawa, [luty 1977 r.], k. 131; S. Rakusa-Suszczewski, *Dziennik z polarnych podróży*, Wrocław 1994, s. 98; *idem*, *Roczniki antarktyczne*, Warszawa 2004, s. 115. Krótki opis pierwszej wyprawy i założenia stacji zob. <http://arctowski.aq/pl/historia-stacji/>, dostęp 8 VII 2020 r.

⁶⁹ Polska Stacja Antarktyczna im. Henryka Arctowskiego (*Arctowski Polish Antarctic Station*) od ponad 40 lat prowadzi badania w dziedzinach: biologii, ekologii, oceanografii, geologii, geomorfologii, glaciologii, meteorologii i sejsmologii. Dodatkowo prowadzi monitoring: ekologiczny, glaciologiczny, hydrologiczny, meteorologiczny i morski. Zapewnia także wsparcie techniczne i logistyczne polskim i międzynarodowym grupom naukowym, które prowadzą badania w Antarktyce (zob. <http://arctowski.aq/pl/o-stacji/>, dostęp 8 VII 2020 r.).

⁷⁰ Stanisław Rakusa-Suszczewski (ur. 1938), biolog, oceanolog, polarnik. W 1961 r. ukończył studia na Uniwersytecie Warszawskim, w 1968 r. obronił w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie doktorat z oceanologii i rybołówstwa, pracę habilitacyjną przedłożył w Instytucie Biologii Doświadczalnej PAN w 1975 r. Od 1979 r. członek PZPR. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1982 r. W latach 1975–1984 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Ekologii PAN ds. naukowych (w innym miejscu podano, że dopiero od 1980 r.; pełnił także funkcję II sekretarza PZPR w organizacji partyjnej instytutu), później (po rezygnacji z funkcji zastępcy dyrektora) był kierownikiem Zakładu Badań Polarnych (1976–2005). Do 1987 r. sześciokrotnie kierował polskimi wyprawami antarktycznymi. Inicjator założenia Stacji Polarnej im. Henryka Arctowskiego. Od września 2005 do grudnia 2006 r. pełnił funkcję Stałego Przedstawiciela PAN przy Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie. Zna biegle języki angielski, rosyjski i portugalski, jest autorem kilku książek naukowych i wspomnieniowych, co najmniej jednego patentu i ponad setki artykułów poświęconych badaniom w strefie biegunów północnego i południowego. „Prof. Suszczewski uważany jest na najlepszego specjalistę z tej dziedziny”. Głównie doceniany poza granicami kraju (S. Rakusa-Suszczewski, *Dziennik z polarnych...; idem*, *Roczniki antarktyczne; Kto jest kim w Polsce 1984. Informator biograficzny*, Warszawa 1984, s. 799; AIPN, MSW, 01221/55, Notatka informacyjna dot. prof. Rakusa-Suszczewski Stanisław, Warszawa [1986 r.], k. 242–243; stąd też cytaty).

im. Henryka Arctowskiego⁷¹. Całość wyprawy osłaniał Oddział WSW Marynarki Wojennej, a podległy jej Wydział WSW Świnoujście sprawdzał powracających z niej żołnierzy, czy przypadkiem nie zostali zwerbowani przez obce służby wywiadu. Specjalnie na tę ekspedycję przygotowano pod kontrolą organów kontrwywiadu wojskowego grupę wojskowych⁷². Gintrowski nie brał udziału w wyprawie, a jedynie nadzorował jej przygotowanie. Tak go wspomina prof. Stanisław Rakusa-Suszczewski, inicjator i kierownik wyprawy: „Gintrowskiego wspominam jak najlepiej, chociaż nie był na wyprawie, ale zamienił płk. Jerzego Niesytto i się do tego przyczyniłem, bo tego ostatniego pomysł zdecydowanie przerastał nasze potrzeby. Chodziło o komputer, Odra, program meteo itd. Wtedy to była inna skala, za duża dla nas. To w kraju wywołało nasze starcie. Moje życzenia uwzględniono”⁷³. Za ten okres Gintrowski był dobrze oceniany przez przełożonych⁷⁴.

⁷¹ Poszczególne komunikaty w sprawie uruchomienia Polskiej Stacji Naukowej zob. Archiwum Instytutu Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk, I wyprawa, 1/3, cz. 1, k. 83–92. Zob. też: R. Czajkowski, *Polska stacja naukowa w Antarktyce*, „Poznaj Świat” 1977, nr 9(298), s. 3–7; S. Rakusa-Suszczewski, *Wiatrem przewiany, słońcem spalony. 50 lat polarnych podróży*, Warszawa 2012, s. 109–122.

⁷² Teoretycznie organizację wyprawy powierzono Instytutowi Ekologii PAN (zob. <http://arctowski.aq.pl/wyprawy-1-10/>, dostęp 8 VII 2020 r.). Na 73 osoby płynące na obu statkach 53 były oddelegowane z MON i zatrudnione na ten okres w Instytucie Ekologii PAN. Łącznie na statku czarterowym „Dalmor” znajdowały się 103 osoby, a na „Zabrze” 62 osoby. Zob. S. Rakusa-Suszczewski, *Wiatrem przewiany...*, s. 110. „Saperzy z Świnoujścia, Gdynia na pewno – kadra. WSI [WSW] na pewno paru [oficerów], nazwisk nie znam”. O samym wojsku: „Doskonały zespół, chcący wykonać zadanie, nie było problemów, wielkie zaangażowanie”. Korespondencja mailowa Bartosza Kapuściaka z prof. Stanisławem Rakusa-Suszczewskim, 24 IX 2020 r. (w zbiorach autora) (stąd cytaty). Zob. też AIPN, SWSW, 2386/20532, Sprawozdanie z pracy kontrwywiadowczej Oddziału Wojskowej Służby Wewnętrznej Marynarki Wojennej za okres od 1 XI 1976 r. do 31 X 1977 r., 18 XI 1977 r., k. 316; AIPN, SWSW, 2386/21205, Protokół z kontroli kompleksowej przeprowadzonej w Wydziale WSW Świnoujście przez Oddział WSW Mar[ynarki] Woj[ennej] z okres 1 V 1977 r. do 30 IV 1978 r., 20 V 1978 r., k. 62. Zob. także AIPN, SWSW, 2386/19992, Dane do planu Kierownictwa Oddziału WSW Marynarki Wojennej na 1978 r., 19 XII 1977 r., k. 162; AIPN, SWSW, 2386/19994, Sprawozdanie z pracy kontrwywiadowczej Oddziału Wojskowej Służby Wewnętrznej Marynarki Wojennej za okres 1 XI 1976 r. do 31 X 1977 r., Gdynia, 18 XI 1977 r., k. 169. Oprócz saperów, z wojska oddelegowano także mechaników, elektryków, radiotechników, dźwigowych, kwatremistrzów, lekarzy i doradców. Zob. S. Rakusa-Suszczewski, *Wiatrem przewiany...*, s. 108. Zastępcą kierownika wyprawy ds. morskich został kmrdr por. Franciszek Wróbel, *notabene* prekursor polskiej szkoły nawigacji morskiej.

⁷³ Korespondencja mailowa Bartosza Kapuściaka z prof. Stanisławem Rakusa-Suszczewskim, 24 IX 2020 r. (w zbiorach autora) (stąd cytaty). Zob. także S. Rakusa-Suszczewski, *Wiatrem przewiany...*, s. 107.

⁷⁴ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia okresowa od 30 III 1978 r. do 30 III 1979 r., 9 II 1979 r., k. 51–57; *ibidem*, Opinia specjalna za okres od 6 lipca 1948 r. do 2 kwietnia 1985 r., k. 35.

Od 1979 do 1984 r. Gintrowski regularnie szkolił obcokrajowców, zwłaszcza żołnierzy libijskich. Co ważne, uczestniczył wcześniej w negocjacjach z armią libijską w kwestii ich zakresu⁷⁵.

Jako szef Oddziału I Planowania Zarządu XI Normatywnego SG WP Gintrowski był oceniany bardzo pozytywnie. Zarówno postawa oficera („dbałość o honor, szacunek do munduru i godność własną żołnierza-Polaka”), jak i opinia dotycząca kierowanego przez niego oddziału („Wyróżniał się operatywnym, samodzielnym i rzetelnym działaniem tak w strefie kierowania podległym oddziałem, jak i indywidualnym rozwiązywaniu problemów merytorycznych”), zaangażowanie i postawa polityczna (popierał politykę WRON i wprowadzenie stanu wojennego⁷⁶) pokazywały, że był oficerem wiernym ideologii komunistycznej i zawsze gotowym stanąć w jej obronie⁷⁷.

Jeszcze 16 maja 1984 r. Gintrowski zdał na ocenę dostateczną egzamin z języka rosyjskiego w stopniu biegłym⁷⁸. Ponad pół roku później przeniesiono go do rezerwy z powodu „osiągnięcia granicy wieku w posiadanym stopniu”⁷⁹. Wysłany w styczniu 1985 r. do Wojskowej Komisji Lekarskiej, został uznany za zdolnego do zawodowej służby wojskowej z kategorią A⁸⁰.

Co ważne, Gintrowski miał zostać zwolniony z wojska wcześniej, na przełomie grudnia 1984 i stycznia 1985 r. Dowiedział się o tym 14 września 1984 r. Skierowanie na badania lekarskie dostał na 1 października. Wiedział już o możliwym zwolnieniu z wojska, zatem... nie stawiał się na nie⁸¹. Co ciekawe, 12 września 1984 r. zapoznał się z opinią służbową na swój temat, w której wprost napisano: „uważam, że z obowiązków

⁷⁵ AIPN, MON, 2174/6051, Indywidualna karta ewidencyjno-opiniodawcza płk. Jarosława Gintrowskiego, b.d., k. 37; *ibidem*, Karta wyróżnień płk. Jarosława Gintrowskiego, b.d., k. 26–27. W kartach jest wpis, że szkolenie libijskich żołnierzy odbyło się „z własnej inicjatywy” Gintrowskiego.

⁷⁶ Przemysław Gintrowski tak wspomina wprowadzenie stanu wojennego: „13 grudnia to wykrzychałem coś tam ojcu w oczy, w 1981 roku, i zamknąłem się w swoim pokoju i nie wiem, nie wychodziłem z niego przez jakiś czas” (wypowiedź Przemysława Gintrowskiego w programie telewizyjnym *Gintrowski...*).

⁷⁷ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia okresowa od 2 II 1979 r. do 1 III 1984 r., 25 V 1984 r., k. 43–50 (stąd też cytaty).

⁷⁸ AIPN, MON, 2174/6051, Zaświadczenie nr R-XXXIX-8/84, 20 VI 1984 r., k. 125.

⁷⁹ AIPN, MON, 2174/6051, Wyciąg z rozkazu personalnego nr 027, Warszawa, 22 II 1985 r., k. 123.

⁸⁰ AIPN, MON, 2174/6051, Orzeczenie nr 129/3/85 Wojskowej Komisji Lekarskiej Instytucji Centralnych MON, 22 I 1985 r., k. 124.

⁸¹ AIPN, MON, 2174/6051, Notatka służbowa z rozmowy z płk. Jarosławem Gintrowskim, s. Stefana, r. 1927 – szefem Oddziału Planowania Zarządu XI Normatywnego Sztabu Generalnego WP w związku z przewidywanym zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej, 14 XII 1984 r., k. 42; *ibidem*, Wniosek o przeniesienie (zwolnienie), 14 XII 1984 r., k. 40.

służbowych wywiązuje się bardzo dobrze i powinien pozostać na zajmowanym stanowisku do 1987 r., tj. do czasu osiągnięcia 60. roku życia”⁸². Dwa dni później płk Michał Gliński, szef Zarządu XI SG WP, ten sam, który opiniował Gintrowskiego, poinformował go, że na przełomie lat 1984 i 1985 zostanie jednak zwolniony. Co się stało w ciągu tych dwóch dni?

Aby spróbować odpowiedzieć na to pytanie, musimy przyrzeć się małżeństwu, synowi Jarosława – Przemysławowi Gintrowskiemu i dwóm uciekinierom... płk. Ostaszewskiemu i płk. Kuklińskiemu.

Małżeństwo

W dniu 15 maja 1950 r. Jarosław Gintrowski ożenił się z Teresą Bartoszewicz, której ojciec Stanisław był do 1938 r. funkcjonariuszem policji państwowej, o czym Gintrowski skrupulatnie poinformował przełożonych⁸³. Szwagier służył zaś w armii Andersa⁸⁴. Teresa poznała przyszłego męża prawdopodobnie w Pierwszym Urzędzie Skarbowym w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie przez pewien czas pracowali wspólnie. Od początku byli obserwowani przez przełożonych Gintrowskiego, zresztą jak każdy związek małżeński zawodowego żołnierza Sił Zbrojnych przez cały okres trwania Polski Ludowej. W opiniach służbowych o Gintrowskim stale podkreślano dobre pożycie małżeńskie. Szybko zwrócono jednak uwagę, że Jarosław „mało wpływa na żonę, która nieraz niepotrzebnie zajmuje się zbytecznym gadulstwem”⁸⁵.

Małżeństwo Gintrowskich było związkiem dość liberalnym, niewpisującym się w schemat małżeństw wojskowych tego okresu. Żona właściwie przez cały czas pracowała, głównie w jednostkach wojskowych, w których służył mąż, ale także w różnych przedsiębiorstwach i spółdzielniach pracy (Centralnym Domu Towarowym, Spółdzielni Pracy „SAH”, Przedsiębiorstwie Budowlanym „Hydrobud”, Centrali Handlu Zagranicznego CIECH), co zapewniało jej sporą niezależność finansową⁸⁶.

⁸² Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Opinia okresowa od 2 II 1979 r. do 1 III 1984 r., 25 V 1984 r., k. 50.

⁸³ AIPN, MON, 2174/6051, Życiorys porucznika Gintrowskiego Jarosława, 2 IX 1953 r., k. 162–163. Teresa Jadwiga Gintrowska urodziła się w 1923 r. w Końskiem. Jej matką była Janina z domu Kozłowska. Zob. AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8v.

⁸⁴ AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od dnia 1 X 1950 r. do dnia 20 VIII 1951 r. na ppor. Gintrowskiego Jarosława, 25 VIII 1951 r., k. 110.

⁸⁵ Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Opinia służbowa za okres od 1 X 1953 r. do 1 X 1954 r., 2 XI 1954 r., k. 97.

⁸⁶ AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8v. Zob. K. Gajda, *To moja droga. Biografia Jacka*

Teresa była także wierna własnemu zdaniu, niezakłócanemu poglądami narzucanymi przez męża. Wykształcenie zakończyła na drugiej klasie gimnazjum, dodatkowo uczyła się jeszcze rok w szkole muzycznej – grała na fortepianie. Występowała w zespole pieśni i tańca. Znała biegle język angielski. Z zawodu była księgową. Nie należała do PZPR⁸⁷.

Syn

Przemysław Gintrowski już jako mały chłopiec wykazywał talent muzyczny. Pradziad ze strony ojca razem ze swoimi braćmi założyli orkiestrę, w której grali na instrumentach dętych – trąbkach i klarinetach. W wieku pięciu lat Przemysław miał zmuszać matkę do wygrywania mu ulubionych piosenek na fortepianie. Teresa zabierała syna na próby zespołu pieśni i tańca, podczas których zasiadał między członkami orkiestry z zabawkowym plastikowym saksofonem. Gdy miał sześć lat, zaczął chodzić do szkoły muzycznej, później do VI Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Reytana (ukończył je w 1969 r.), w którym grał na gitarze i śpiewał w bigbitowym zespole Między Niebem a Ziemią. Prowadził tam audycje muzyczne – w harcerskiej rozgłośni podczas najdłuższej przerwy między lekcjami. Studia inżynierskie na Wydziale Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej skończył w 1973 r. Później studiował przez trzy lata na Wydziale Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego, którego prawdopodobnie nie ukończył, gdyż zaangażował się w pracę artystyczną. Pierwsze większe doświadczenie muzyczne zdobył w studenckim Teatrze Sigma⁸⁸.

W 1976 r. Przemysław wystąpił publicznie w klubie Riviera-Remont na Przeglądzie Piosenki Studenckiej „Jarmark Piosenki”, na którym zdobył pierwszą nagrodę za piosenkę *Epitafium dla Sergiusza Jesienina* do tekstu Krzysztofa Marii Sieniawskiego. Tam też poznał Jacka Kaczmarskiego, z którym jesienią 1977 r. w klubie Riviera-Remont założył grupę Piosenkariat (wraz ze Stanisławem Klawem

---

Kaczmarskiego, Wrocław 2009, s. 98. Na marginesie trzeba dodać, że jest to jedyna książka z której można częściowo odtworzyć życiorys, a właściwie część kariery, Przemysława Gintrowskiego. Niestety, charakter popularny biografii Jacka Kaczmarskiego jest pozbawiony aparatu naukowego w postaci przypisów i bibliografii, a – co gorsza – publikacji nie została nawet wzbogacona indeksem osób.

⁸⁷ K. Gajda, *To moja droga...*, s. 98. Zob. także AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/7452, Ankieta personalna [Gintrowskiego Jarosława], Warszawa, 12 IV 1966 r., k. 8v.

⁸⁸ „Przeszedłem na drugą stronę...” [rozmowa Kamila Dźwiniela z Przemysławem Gintrowskim, 26 IX 2009 r.], „Piosenka. Rocznik Kulturalny” 2014, nr 2, s. 190; M. Wyrwich, P. Gintrowski, „Pan Bóg dał mi odrobinę talentu”, „Życie”, 22 VI 2001, <http://niniwa22.cba.pl/gintrowski.htm>, dostęp 17 VIII 2020 r.

i Jackiem Piotrowskim, którzy byli inicjatorami, Zbigniewem Łapińskim i Stanisławem Zygmuntem)⁸⁹.

W 1978 r. Gintrowski brał udział w „Pociągu Przyjaźni”. Pojechał wtedy do Związku Sowieckiego razem z Tadeuszem Nyczkiem, Krzysztofem Kasprzykiem, Janem Poprawą, Jerzym Pilchem i Wojciechem Bellonem. Ideą tego przedsięwzięcia była integracja polskich artystów i dziennikarzy z młodym środowiskiem artystycznym w ZSRS. Zwiedzano Moskwę (m.in. mauzoleum Lenina), Rygę, Leningrad, Wołgograd, Kijów i Lwów. Głównie jednak imprezowano: „Cały czas oczywiście gigantyczne picie...”⁹⁰.

Jesienią 1978 r. z inicjatywy Marcina Idzińskiego powstał Teatr na Rozdrożu. Kaczmarski razem z Łapińskim i Gintrowskim zaczęli wspólnie koncertować. Przygotowali programy poetyckie „Mury” (1979), „Raj” (1980) i „Muzeum” (1981). W 1981 r. Gintrowski z Kaczmarskim za wykonanie piosenki *Epitafium dla Włodzimierza Wysockiego* (autorstwa Kaczmarskiego) zdobyli drugą nagrodę na XIX Krajowym Festiwalu Polskiej Piosenki w Opolu⁹¹. Przemysław Gintrowski wydał do tego czasu już dwa autorskie albumy: *Psalmy i Requiem* (1978) oraz *Requiem* (1979)⁹². Po 1980 r. Gintrowski z Kaczmarskim dawali liczne koncerty, wspierając przy tym NSZZ „Solidarność”⁹³. W październiku 1981 r. Gintrowski wraz z Kaczmarskim i Łapińskim wyjechali do Francji na zaproszenie Francuskiej Partii Socjalistycznej. Początkowo trasa koncertowa miała trwać trzy tygodnie. Organizowało ją Przedsiębiorstwo Państwowe Polska Agencja Artystyczna „Pagart”. Ponieważ okazało się, że zainteresowanie ich koncertami we Francji rośnie, Gintrowski i Łapiński wrócili do Polski, by zreorganizować harmonogram koncertów planowanych w kraju, Kaczmarski zaś miał za zadanie porozumieć się z wytwórnią we Francji

⁸⁹ K. Gajda, *To moja droga...*, s. 97–98, 100; „Przeszedłem na drugą stronę...”, s. 191. Na temat klubu Riviera-Remont zob. P. Wasiak, *Kontakty między artystami wizualnymi z Polski, Węgier, Czechosłowacji i NRD w latach 1970–1989*, Warszawa 2019, s. 251–257.

⁹⁰ Cyt. za *Inne ochoty. Jerzy Pilch w rozmowach z Ewelina Pietrowiak, Część 2*, Kraków 2017, s. 221–222. Gdzie indziej Pilch nie wymienia już Gintrowskiego i Bellona (K. Kubisiowska, *Pilch w sensie ścisłym*, Kraków 2016, s. 172–174; zob. także: J. Pilch, *Podróż do ZSRR*, „Student. Dwutygodnik Społeczno-Kulturalny” 1979, nr 8(243), s. 12).

⁹¹ K. Gajda, *To moja droga...*, s. 104, 130. Wypowiedź Przemysława Gintrowskiego w *Jacek*, reż. J. Mędrzycki, „Filmum” 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=HYbwfr-MAyo>, dostęp 23 VIII 2020 r.

⁹² J.R. Kowalczyk, *Przemysław Gintrowski*, <https://culture.pl/pl/tworca/przemyslaw-gintrowski>, dostęp 8 VII 2020 r.

⁹³ Kaczmarski z Gintrowskim wystąpili z okazji koncertu „NSZ robotnikom Szczecina” zorganizowanego w Stoczniovym Domu Kultury „Korab” w pierwszą rocznicę podpisania porozumień sierpniowych (M. Siedziako, *Główne formy studenckiej działalności opozycyjnej w PRL w latach 1976–1989. Analiza historyczno-politologiczna* [w:] Środowisko studenckie w krajach bloku sowieckiego 1945–1990, red. K. Dworaczek, K. Łagojda, Wrocław–Warszawa 2020, s. 250).

w sprawie tamtejszych koncertów. Gintrowski zresztą nie mógł ponoć wytrzymać we Francji, Kaczmarek trzymała tam wizja nagrania płyty⁹⁴. Po krótkim powrocie do kraju Gintrowski udał się 8 grudnia 1981 r. do „Pagartu” po paszport, lecz dowiedział się, że odmówiono mu jego wydania. Aż do 1990 r. paszportu już nie dostał⁹⁵. Po wprowadzeniu stanu wojennego Przemysław Gintrowski zaangażował się w działalność podziemną. Dawał koncerty w prywatnych mieszkaniach i kościołach. Komponował również muzykę filmową, dzięki czemu mógł nielegalnie nagrać dwa albumy (*Pamiętki* przy realizacji nagrań z Januszem Zaorskim do filmu *Matka Królów* i *Raport z oblężonego miasta* w studiu Akademii Muzycznej), rozprowadzane w drugim obiegu⁹⁶. Wystąpił także 3 listopada 1984 r. na pogrzebie ks. Jerzego Popiełuszki⁹⁷.

Inwigilacja

W połowie 1982 r., 7 lipca, Oddział I Zarządu I Szefostwa Wojskowej Służby Wewnętrznej (WSW) założył materiały wstępne kryptonim „Muzyk” o nr 0620/34/82 na płk. Jarosława Gintrowskiego, pełniącego w tym czasie funkcję szefa Oddziału I Zarządu XI SG WP. Powodem zainteresowania kontrwywiadu wojskowego był udział Gintrowskiego w rozmowach rozbrojeniowych w Wiedniu w 1973 r. i w latach 1975–1976, podczas których utrzymywał bliskie kontakty z płk. Ostaszewskim i płk. Kuklińskim. W związku z bliską znajomością z dwoma uciekinierami, figurantami spraw operacyjnego rozpracowania kryptonim „Uciekinier” i kryptonim „Renegat”, padło na niego podejrzenie, że mógł być w kręgu zainteresowania obcych służb i, co więcej, nawiązać z nimi bezpośredni kontakt.

⁹⁴ K. Gajda, *To moja droga...*, s. 142. Jarosław Gintrowski w swoim meldunku pisze o wyjeździe syna do Francji tylko w okresie 22–30 X 1981 r. (AIPN, MON, 2174/6051, Meldunek płk. Jarosława Gintrowskiego do szefa Zarządu XI SG WP, Warszawa, 22 X 1981 r., k. 127).

⁹⁵ K. Gajda, *To moja droga...*, s. 142. W filmie dokumentalnym Przemysław Gintrowski wspomina to wydarzenie: „Ja miałem wrócić do Francji, ale już 9 grudnia [1981 r.] nas... mnie nie wypuszczono i dzisiaj chciałbym podziękować wszystkim służbom MSW, które nie dały mi wtedy paszportu, bo nie wiem, chyba bym zwarował, gdybym się 13 grudnia znalazł we Francji. To po prostu jest dla mnie nie do pomyślenia, że mogło by mnie tu nie być” (wypowiedź Przemysława Gintrowskiego w programie telewizyjnym *Gintrowski...*).

⁹⁶ M. Wyrwich, P. Gintrowski, „*Pan Bóg dał mi odrobinę talentu*”, „*Życie*”, 22 VI 2001, <http://niniwa22.cba.pl/gintrowski.htm>, dostęp 17 VIII 2020 r.; J.R. Kowalczyk, *Przemysław Gintrowski*, <https://culture.pl/pl/tworca/przemyslaw-gintrowski>, dostęp 8 VII 2020 r.

⁹⁷ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 19.

Osloną kontrwywiadowczą Sztabu Generalnego WP zajmował się w tym okresie Oddział I Zarządu I Szefostwa WSW⁹⁸. Stałe zmiany i „doskonalenie” Zarządu I SWSW od początku lat osiemdziesiątych wynikały z wielu ucieczek, którym ten nie zaradził, zwłaszcza tak bolesnej płk. Kuklińskiego⁹⁹.

WSW ustaliła, że Gintrowski wielokrotnie wyjeżdżał służbowo do Libii. Podczas powrotu z jednej z tych podróży zatrzymał się na dwa dni (10–11 czerwca 1978) w Wiedniu. Rodziły się wobec tego wątpliwości, czy jest uczciwy. Zresztą w Wiedniu płk Ostaszewicz miał go wypytywać o postawę płk. Kuklińskiego¹⁰⁰.

Ucieczki płk. Ostaszewicza i płk. Kuklińskiego

Pułkownik Włodzimierz Ostaszewicz (ur. 12 lipca 1922 r. w Augustowie) służył w Oddziale II/Zarządzie II SG WP od 1 kwietnia 1950 do 3 grudnia 1971 r. (wcześniej, od 15 lutego do 1 kwietnia 1950 r., był słuchaczem Kursu Specjalnego w Oddziale II SG WP), m.in. na stanowiskach zastępcy attaché w Wielkiej Brytanii (2 grudnia 1950 – 1 maja 1951), attaché wojskowego w Berlinie Zachodnim (1 maja 1955 – 14 czerwca 1957), a później w Belgii (15 października 1960 – 7 lutego 1965). W tym czasie pełnił też funkcję szefa wydziału operacyjno-szkoleniowego wywiadu wojskowego, później został szefem pionu informacyjnego i jednocześnie zastępcą szefa Zarządu II SG WP. Przed ucieczką pełnił służbę w Biurze Pełnomocnika Szefa Sztabu Generalnego WP ds. Specjalnych na stanowisku pełnomocnika ds. specjalnych (od 25 października 1973). W tym czasie brał udział w rokowaniach rozbrojeniowych w Wiedniu (podobnie jak płk Jarosław Gintrowski) jako zastępca szefa delegacji polskiej

⁹⁸ „Do osłony i ochrony kontrwywiadowczej Sztabu Generalnego WP przeznaczony jest Oddział I Zarządu I [Szefostwa WSW], posiadający najbardziej doświadczonych i dobrze przygotowanych oficerów KW”. Cyt. za AIPN, SWSW, 2386/24960, Notatka służbowa „Rozwiązania systemowe w zakresie kontrwywiadowczej ochrony Sztabu Generalnego WP i IC MON”, [1987 r.], k. 42.

⁹⁹ AIPN, SWSW 2386/24955, Kontrwywiadowcza ochrona Sztabu Generalnego i innych ważnych obiektów Instytucji Centralnych MON [referat zastępcy szefa Zarządu I SWSW, płk. Aleksandra Brylonka], b.d., k. 11

¹⁰⁰ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 16–18. Ostaszewski wielokrotnie podpytywał oficerów o Kuklińskiego. W ten sposób później próbowano te dwie osoby i ich ucieczki ze sobą połączyć (S. Cenckiewicz, *Atomowy szpieg. Ryszard Kukliński i wojna wywiadów*, Poznań 2014, s. 339). Ostaszewicz miał pytać o Kuklińskiego ze względu na ich wspólne zainteresowanie budową domków jednorodzinnych przy jednej ulicy (Rajców w Warszawie). Gintrowski scharakteryzował Kuklińskiego bardzo pozytywnie (AIPN, Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego [dalej: SWOW], 940/368, Protokół przesłuchania świadka [płk. Jarosława Gintrowskiego], Warszawa, 17 II 1982 r., k. 64).

(1973–1979), a następnie w sesji specjalnej Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku (23 maja – 3 lipca 1978)¹⁰¹.

Ostaszewicz z żoną Marią wyjechali z kraju 16 września 1981 r. pod pretekstem podróży turystycznej do Jugosławii i Grecji. Miesiąc później z placówki konsularnej PRL w Toronto zniknęli ich syn Marek i jego żona Krystyna, którzy udali się do Stanów Zjednoczonych¹⁰². Włodzimierz Ostaszewicz dysponował wieloma cennymi informacjami. Znał mnóstwo zagadnień odnoszących się do działalności i struktur wywiadu wojskowego, zwłaszcza pionów informacyjnego i operacyjno-szkoleniowego. Jako zastępca szefa Zarządu II SG WP zapoznawał się z dokumentami dotyczącymi kierunków działalności wywiadu i ocen potencjału militarnego państw NATO. Jako zastępca w Biurze Pełnomocnika Szefa SG WP ds. Specjalnych i jednocześnie kierownik II Zespołu znał szczegółowe zadania biura, przeglądał wiele materiałów i opracowań zarówno SG WP, jak i przychodzących z MSZ. Znał dużą liczbę oficerów pracujących w Sztapie Generalnym i kadre kierowniczą MSZ i Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, z którą utrzymywał kontakty służbowe¹⁰³.

W wykazie kontaktów, które miał utrzymywać z innymi oficerami, sporządzonym przez organa WSW, brak Gintrowskiego. Widać w nim wyraźnie, że uciekinier pielęgnował znajomości przede wszystkim w Zarządzie II SG WP (płk Ryszard Iwańczyk, płk Waldemar Postler, płk Waclaw Jagielnicki, płk Bernard Woźniecki, płk Czesław Wawrzyniak, płk Marcel Chudziński) i Biurze Pełnomocnika Szefa SG WP ds. Specjalnych (płk rez. Sylwester Kaźmierski, płk Tadeusz Cepak, kmdr Henryk Waligóra, płk Andrzej Stawowski, płk Zdzisław Modrzewski, płk Edmund Staniewski, płk Krzysztof Lisowski, płk Stanisław Skotnicki, gen. Marian Ryba). WSW

¹⁰¹ CAW WBH, Teczka Akt Personalnych, 1679/84/535, Zeszyt ewidencyjny Ostaszewicza Włodzimierza, s. Szymona, 11 II 1960 r., k. 1–6v; *ibidem*, Indywidualna karta ewidencyjno-opiniodawcza, [1978–1979], k. 8–8v; *ibidem*, Opinia okresowa od 1 V 1975 r. do 1 II 1979 r., 8 III 1979 r., k. 14–17. Zob. także CAW WBH, Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego (dalej: GZP WP), 799/93/2084, Ostaszewicz Włodzimierz [1951 r.].

¹⁰² AIPN, SWSW, 2386/16655, Meldunek nr 1 [dotyczący płk. Włodzimierza Ostaszewicza], 24 XI 1981 r., k. 40–41; AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/15934, Персональные данные о полковнике Влодзимеже Осташевиче (Załącznik do pisma nr 01283/81), 30 XI 1981 r., k. 28–30; *ibidem*, Служебная записка касающаяся вопросов доступных полковнику Влодзимежу Осташевичу за период его работы в Разведуправлении Генштаба ВП а также данные о его сыне Марке Осташевиче (załącznik do pisma nr 01283/81), 30 XI 1981 r., k. 31–33. Szerzej o przebiegu jego służby zob. <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/81620>, dostęp 18 VIII 2020 r. Zob. także S. Cenckiewicz, *Atomowy szpieg...*, s. 335–337; *idem*, *Długie ramię Moskwy...*, s. 230–232. Na temat Marka Ostaszewicza, zob. też CAW WBH, GZP WP, 796/93/61, Płk Ostaszewicz [Włodzimierz, 1967 r.].

¹⁰³ AIPN, SWSW, 2386/16655, Notatka dot. zakresu zagadnień niejawnych, którymi dysponował zdrajca Ostaszewicz, 6 V 1987 r., k. 126–130.

uznała, że Gintrowski z Ostaszewiczem specjalnie się nie kolegowali, mimo że pracowali w jednym biurze i jeździli wspólnie na rokowania do Wiednia. Ostaszewicz miał się przyjaźnić głównie z Lisowskim i być dobrym kolegą Wawrzyniaka¹⁰⁴. Z tego powodu zarzut o nawiązanie przez Gintrowskiego kontaktów z zachodnimi wywiadami za pośrednictwem Ostaszewicza i utrzymywania z nim łączności nie był możliwy do udowodnienia¹⁰⁵.

Podobnie wyglądała sprawa z płk. Ryszardem Kuklińskim (ur. 13 czerwca 1930 r. w Warszawie), który służył w wojskach piechoty (4 października 1950–27 września 1957), następnie był pomocnikiem szefa sztabu 3. Brygady Obrony Wybrzeża i 5. Pułku Piechoty 12. DP (14 października 1957–30 września 1961), później pracował w Sztabie Generalnym WP (najpierw w Oddziale Szkolenia Operacyjnego, następnie w Oddziale I Planowania Ogólnego) do czasu swojej ucieczki (1 października 1964–7 listopada 1981). W latach 1967–1968 Kukliński był oddelegowany do Jednostki Wojskowej 2000 (podległej wywiadowi wojskowemu) i wysłany do pracy w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie¹⁰⁶. Jako szef Oddziału I Planowania Ogólnego SG WP dysponował wiedzą o doktrynalnych założeniach obronnych oraz czasowych i perspektywicznych planach rozwoju Sił Zbrojnych PRL. Miał też wgląd w szeroki zakres spraw dotyczących Układu Warszawskiego i współpracy poszczególnych armii w ramach sojuszu (w tym rozmieszczenia wojsk i uderzenia bomb jądrowych w czasie ofensywy na Europę Zachodnią i podczas działań defensywnych). Obdarzony zaufaniem wielu generałów, mógł zapoznawać się z materiałami przekraczającymi jego uprawnienia i kompetencje, takimi jak wytyczne dla agentów Zarządu II SG WP i WSW wyjeżdżających na Zachód czy materiały dotyczące maskowania (w tym maskowania elektronicznego¹⁰⁷) i dezinformacji. Organa WSW założyły, że Kukliński mógł właściwie przeglądać wszystkie materiały, w których widniały podpisy m.in. gen. Jerzego Skalskiego, gen. Wacława Szklarskiego i gen. Tadeusza Hupałowskiego.

¹⁰⁴ AIPN, SWSW, 2386/16655, Wykaz kontaktów zdrajcy Ostaszewicza ustalonych w SOP „Uciekinier”, Warszawa, 29 VIII 1985 r., k. 123–126.

¹⁰⁵ Organa WSW i prokuratura wojskowa miały nawet problem z udowodnieniem działalności szpiegowskiej płk. Ostaszewiczowi (S. Cenckiewicz, *Atomowy szpieg...*, s. 343, 346–348). Po latach okazało się, że Ostaszewicz działał na rzecz CIA równoległe z Kuklińskim. W pewnym okresie byli również „łącznikowani” przez tego samego amerykańskiego wywiadowcę (B. Weiser, *Ryszard Kukliński. Życie ściśle tajne*, tłum. B. Maliborski, Warszawa 2005, s. 231).

¹⁰⁶ AIPN, MON, 2174/7959, Zeszyt ewidencyjny Kuklińskiego Ryszarda, 20 VI 1959 r., k. 5v; AIPN, Zarząd II SG WP, 2602/9071, Ppłk Ryszard Kukliński, s. Stanisława – Wietnam. Od 2 XI 1967 do 2 VI 1968 r. Kukliński pełnił funkcję kierownika grupy kontrolnej w Sajgonie.

¹⁰⁷ Maskowanie elektroniczne – specjalne pokrycia albo urządzenia (zestawy) używane przez wojsko, pochłaniające bądź aktywnie zakłócające fale elektroniczne (albo radiowe).

W latach 1972–1981 Kukliński przekazał Amerykanom tysiące fotokopii dokumentów i materiałów¹⁰⁸. Co ciekawe, jeszcze do 1978 r. organa kontrwywiadu wojskowego interesowały się nim, sprawdzając jego majątek¹⁰⁹. Gdy 19 grudnia 1979 r. awansował jako szef Oddziału I Zarządu I SG WP do rangi zastępcy szefa Zarządu I SG WP, uznano, że „nie wymaga kontroli operacyjnej”¹¹⁰.

Kukliński na krótko, bo od 30 października 1977 do 9 marca 1978 r., został szefem Gintrowskiego¹¹¹. Panowie musieli się dobrze znać dużo wcześniej, ponieważ pracowali razem w Zarządzie I Operacyjnym SG WP.

Koniec kariery

Jarosława Gintrowskiego wezwano 17 lutego 1982 r. do budynku Szefostwa WSW na przesłuchanie w sprawie płk. Ostaszewicza. Zeznał wtedy, że zna się z Ostaszewiczem od 1966 r., a w 1968 r. wspólnie przez dwa tygodnie podróżowali służbowo po Europie Zachodniej. W Brukseli, Namur i Hadze Ostaszewicz miał się oddalać od Gintrowskiego pod różnymi pretekstami. Drugi raz z Ostaszewiczem wyjechał w 1973 r. do Wiednia na rozmowy dotyczące redukcji uzbrojenia. Gintrowski zauważył wtedy, że Ostaszewicz i jego żona są przesadnie oszczędni, jednocześnie bardzo zachłanni na pieniądze. Ostaszewiczowa miała się „zbyt wylewnie zachowywać” w stosunku do żon delegatów zachodnich, co zbulwersowało Gintrowskiego. Od tego czasu Ostaszewicz miał traktować go z dystansem¹¹².

¹⁰⁸ S. Cenckiewicz, *Atomowy szpieg...*, s. 252–258; Zob. także AIPN, SWSW, 2386/16764, Notatka służbowa dot. sprawdzeń dokumentów w Oddziale IV Zarządu I Sztabu Generalnego WP, 18 XII 1981 r., k. 41–44v.

¹⁰⁹ AIPN, SWSW, 2386/16764, Informacja z dotychczasowych ustaleń w sprawie, 5 I 1981 r., k. 48.

¹¹⁰ Cyt. za AIPN, SWSW, 2386/24951, Wykaz kadry Instytucji Centralnych MON ochraniających przez Oddział I Zarządu I Szefostwa WSW, którzy w latach 1954 do 1975 r. przebywali MKNiK w Laosie i Wietnamie, 9 IX 1978 r., k. 139. Trzeba pamiętać, że oprócz bardzo dobrych opinii służbowych, Kukliński współpracował zarówno z WSW (był ich osobą zaufaną), jak i z Zarządem II SG WP (brał udział w rejsach szkoleniowych w Zachodnio-Europejskim Teatrze Działań Wojennych pod patronatem wywiadu wojskowego); był też „politycznie pewny”, regularnie bowiem uczestniczył w naradach partyjnych i na czas opłacał składki członka PZPR (S. Cenckiewicz, *Atomowy szpieg...*, s. 145–146).

¹¹¹ AIPN, MON, 2174/7959, Zeszyt ewidencyjny Kuklińskiego Ryszarda, 20 V 1959 r., k. 5v.

¹¹² AIPN, SWOW, 940/368, Protokół przesłuchania świadka [płk. Jarosława Gintrowskiego], Warszawa, 17 II 1982 r., k. 60–64. Protokół ten został włączony do materiałów sądowych dotyczących płk. Ryszarda Kuklińskiego wobec podejrzeń o współpracę z nim Ostaszewicza (AIPN, SWOW, 2366/2, Protokół przesłuchania świadka [płk. Jarosława Gintrowskiego – kopia], Warszawa, 17 II 1982 r., k. 155–157).

Prawdopodobnie Jarosław Gintrowski przekazał tylko te informacje, które WSW zdobyła już podczas przesłuchań innych świadków, gdyż dalej rozpracowywał go kontrwywiad wojskowy. Doszło nawet do tego, że 7 czerwca 1985 r. przeprowadzono tajne przeszukanie (TP) gabinetu służbowego Gintrowskiego. Oprócz adresów i wizytówek, WSW natknęła się na zdjęcie z nieznaną kobietą, wykonane prawdopodobnie w Wiedniu, a w podręcznym notesie i na odwrocie fotografii psa znaleziono układ cyfr, który przesłano do Wydziału Łączności Specjalnej. Pomimo ustalenia, że numery nie są szyfrem ani kodem i nie zawierają żadnej informacji logicznej, kontrwywiad wojskowy nie ustępował w dalszych ustaleniach. Wobec Gintrowskiego zastosowano wiele przedsięwzięć specjalnych, jak podsłuch telefoniczny (PT), tajne przeszukanie (TP) czy perlustracja korespondencji (PK). Był także „zabezpieczony” przez osobowe źródła informacji – TW ps. „L-41”, TW ps. „Mikołaj” i TW ps. „Iwonka”. W ramach prowadzonych materiałów wstępnych organa WSW nie ustaliły żadnych sygnałów świadczących o utrzymywaniu przez Gintrowskiego kontaktów z obcym wywiadem ani o jego przesadnym interesowaniu się sprawami obronności kraju. Wprost przeciwnie, kontrwywiad wojskowy potwierdził, że Gintrowski jest oddanym żołnierzem „ludowego” Wojska Polskiego i całkowicie popiera politykę partii i rządu¹¹³.

Ponieważ organa WSW wiedziały, czym zajmuje się syn Gintrowskiego, postanowiono przeprowadzić z nim jeszcze w 1984 r. rozmowę operacyjną i podjąć próbę werbunku. Przemysław Gintrowski odmówił jednak współpracy z organami kontrwywiadu wojskowego. Mimo że zadeklarował lojalność wobec władzy, zaznaczył, iż nie zawsze aprobuje jej decyzje¹¹⁴.

¹¹³ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 18–20. Tajni współpracownicy ps. „L-41” (nr rej. 30012, zawerbowany 7 II 1974 r. przez Zarząd WSW POW), ps. „Mikołaj” (nr rej. 48895, zawerbowany 31 IX 1980 r. przez Oddział I Zarządu I SWSW, zob. AIPN, SWSW, Teczka personalna nr 48895 tajnego współpracownika ps. „Mikołaj”) i ps. „Iwonka” (nr rej. 30207, zawerbowana 21 I 1975 r. przez Oddział I Zarządu I SWSW) brali też udział w rozpracowaniu m.in. pplk. Antoniego Romaniszyna z Zarządu XI Normatywnego SG WP, na którego Oddział I Zarządu I Szefostwa WSW złożył materiały wstępne krypt. „Amant” (AIPN, SWSW, 2386/24961, Streszczenie materiałów wstępnych krypt. „Amant” nr 0754/34/84, Warszawa, 12 XII 1985 r., k. 130–132). TW ps. „Iwonka” i TW ps. „L-41” składali także donosy na płk. Bogusława Wojtyśiaka, szefa Oddziału III Zarządu XI SG WP, figuranta materiałów wstępnych krypt. „Ostrożny” (*ibidem*, Streszczenie materiałów wst[ępnych] nr ewid. 0758/34/84 krypt. „Ostrożny”, Warszawa, 10 VI 1985 r., k. 115–117).

¹¹⁴ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 19. Prawdopodobnie fiasko werbunku Przemysława Gintrowskiego przez WSW skutkowało zwolnieniem ojca z Sił Zbrojnych PRL. W kwietniu 1983 r. zatrzymano Sławomira Polanowskiego, działacza podziemnej „Solidarności” MZK w Warszawie (syna płk. Mirosława Polanowskiego z Zarządu X Mobilizacji i Uzupełnień SG WP), którego pozyskano jako osobę zaufaną (OZ) do

W związku z brakiem jakiegokolwiek sukcesu kontrwywiad wojskowy wystąpił o zwolnienie płk. Jarosława Gintrowskiego. Głównym powodem była „postawa aprobowania działalności artystycznej syna, która jest sprzeczna z pryncypiami ustroju”. Gintrowski miał się wówczas wyrazić: „róbcie tak dalej, a będzie to samo, co było w roku 1980”¹¹⁵.

Gintrowskiego przeniesiono do rezerwy po 35 latach, 6 miesiącach i 24 dniach służby w „ludowym” Wojsku Polskim. Przepracował 23 lata w Sztapie Generalnym WP jako wierny oficer i ideowo oddany komunista¹¹⁶. Oficjalny powód zwolnienia to osiągnięcie granicy wieku w posiadanym przez Gintrowskiego stopniu pułkownika. Prawda była jednak inna: „Niewłaściwe oddziaływanie na postawę ideologiczną syna”¹¹⁷.

W tym czasie organa WSW postanowiły zakończyć prowadzenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” i przekwalifikować je do kategorii teczeki kontroli operacyjnej (TKO), którą zakładano na osoby w przeszłości pozostające w zainteresowaniu obcych wywiadów lub podejrzane o popełnienie przestępstwa, zwłaszcza politycznego, a także na osoby, co do których zachodziło podejrzenie, że w sprzyjających okolicznościach mogłyby zacząć prowadzić taką działalność¹¹⁸. Gintrowski miał być kontrolowany

---

rozpracowywania nielegalnych struktur wydawniczych (AIPN, SWSW, 2386/24953, Załącznik nr 2 do „Planu kontrwywiadowczej ochrony Sztabu Generalnego WP” [opracowany przez ppłk. Jerzego Łabuszińskiego], 26 VIII 1985 r., k. 67).

¹¹⁵ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 19 (stąd też cytaty).

¹¹⁶ AIPN, MON, 2174/6051, Zestawienie należności pieniężnych żołnierza zwolnionego z zawodowej służby wojskowej, 2 IV 1985 r., k. 30–31.

¹¹⁷ Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Wniosek o przeniesienie (zwolnienie), 14 XII 1984 r., k. 40.

¹¹⁸ AIPN, SWSW, 003424/51, Streszczenie materiałów wstępnych kryptonim „Muzyk” nr 0620/34/82, Warszawa, 12 VII 1985 r., k. 20. Zob. na temat TKO w: *Instrukcje pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami prowadzenia dokumentacji i ewidencji (1957–1990)*, oprac. wraz ze słownikiem i wstępem opatrzył B. Kapuściak, Kraków 2010, s. 312–313, 496–497. W tym czasie Gintrowskiego rozpracowywał kpt. Czesław Mikołajczyk (ur. 26 V 1950 r. w Ligocie Polskiej), który w „ludowym” WP służył od 1970 r. m.in. w wojskach zmechanizowanych (skończył wcześniej Wyższą Szkołę Oficerską Wojsk Zmechanizowanych). W 1975 r. został słuchaczem Kursu Przekwalifikowania Oficerów w Ośrodku Szkolenia WSW w Mińsku Mazowieckim. Od 1976 r. służył w kontrwywiadzie wojskowych (z przerwą w latach 1981–1984, kiedy był słuchaczem WAP), zajmował stanowiska w Wydziale WSW 4. Dywizji Zmechanizowanej w Krośnie Odrzańskim (zabezpieczał 22. Pułk Artylerii w Sulechowie) i w Zarządzie I Szefostwa WSW. W latach 1986–1987 ukończył Kurs Akademicki przy Wyższej Szkole KGB w ZSRS. W okresie służby w organach WSW oceniany jako zdolny i inteligentny oficer. We wrześniu 1990 r., po rozformowaniu WSW i reorganizacji, przeszedł do Zarządu II SG WP na stanowisko p.o. szefa Wydziału I Oddziału Kontrwywiadu Wojskowego Instytucji Centralnych MON. Po przekształceniach pozostał prawdopodobnie w Wojskowych Służbach Informacyjnych. Brak daty zwolnienia z wojska (AIPN, Wojskowa Komenda Uzupełnień Warszawa-

przez kontrwywiad wojskowy, podobnie jak jego syn. Oczywiście WSW zablokowała Gintrowskiemu wyjazdy do krajów kapitalistycznych na pięć lat, tj. do 25 kwietnia 1990 r.¹¹⁹

Pod koniec stycznia 1990 r. Gintrowski zdecydował się na wysłanie pisma do ministra obrony narodowej, którym nadał był gen. Florian Siwicki¹²⁰. Prosił w nim o ponowne rozpatrzenie jego „szczególnego zwolnienia” i przywrócenie do służby wojskowej¹²¹. Wezwany do Departamentu Kadr MON, oświadczył, że „jedynym powodem jego zwolnienia za służby zawodowej była postawa jego dorosłego, 34-letniego syna Przemysława zamieszkałego razem z nim. Syn miał swoje zdanie na temat wprowadzenia stanu wojennego oraz sytuacji panującej w kraju. Jako dość znany kompozytor, a jednocześnie aktywny działacz »Solidarności«, miał możliwość publicznego prezentowania swoich poglądów niezgodnych z oficjalnymi”¹²². Co prawda, Departament Kadr MON dopatrzył się w Teczce Akt Personalnych Jarosława Gintrowskiego zapisku o zwolnieniu ze służby wojskowej ze względu na postawę syna, ale uznał, że nie ma innych dokumentów świadczących, iż tak było w rzeczywistości. Dopiero w rozmowie telefonicznej z byłym szefem Gintrowskiego płk. Glińskim ten oświadczył, że postawa syna Gintrowskiego wpłynęła na powód zwolnienia. Uznano wobec tego,

-Praga, 2554/448, Kwestionariusz ewidencyjny Mikołajczyka Czesława, 31 VIII 1974 r., k. 3–12. Zob. także <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/585961>, dostęp 18 VIII 2020 r.).

¹¹⁹ Przemysław Gintrowski dostał zastrzeżenie paszportów prawdopodobnie od grudnia 1981 r. Przedłużano je do 1990 r. W zainteresowaniu SB był właściwie od 1978 r., kiedy zaczął udzielać się publicznie (Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu, AIPN Wr, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Jeleniej Górze, 034/33, Sprawa Obiektowa krypt. „Karkonosze” [1976–1983]; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie, AIPN Sz, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Szczecinie, 0020/1, Karta o symbolu Mkr-2 z kartoteki ogólnoinformacyjnej WUSW w Szczecinie dotycząca Przemysława Gintrowskiego; AIPN, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych [dalej: MSW], 024/179, Wystawy, festiwale, konkursy organizowane przez NSZZ „Solidarność” [1981]; AIPN, MSW, 2912/1, Karta o symbolu EO-4-A/77 z kartoteki odtworzeniowej MSW dotycząca Przemysława Gintrowskiego).

¹²⁰ Biogram gen. Floriana Siwickiego zob. *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)*, oprac. B. Kapuściak, Katowice–Kraków 2019, s. 824. Przebieg kariery politycznej zob. <http://www.katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/1108?katalog=4>, dostęp 18 VIII 2020 r.

¹²¹ AIPN, MON, 2174/6051, Pismo płk. rez. Jarosława Gintrowskiego do ministra ON, gen. Floriana Siwickiego, Warszawa 29 I 1990 r., k. 171.

¹²² Cyt. za AIPN, MON, 2174/6051, Notatka służbowa [szefa Oddziału II Departamentu Kadr MON, płk. Bronisława Borysiaka] w sprawie zwolnienia z zawodowej służby wojskowej płk. rez. Jarosława Gintrowskiego – byłego szefa Oddziału I Zarządu XI SG WP, Warszawa, 6 III 1990 r., k. 172. Janusz Zaorski twierdził, że Przemysław z ojcem był skonfliktowany i wstydził się, że jest on wojskowym (wypowiedź Janusza Zaorskiego w programie telewizyjnym *Gintrowski...*).

że nie ma możliwości ponownego przyjęcia do służby ze względu na przekroczony wiek 60 lat. Przesunięto jednak datę zwolnienia Gintrowskiego z wojska z 2 kwietnia na 3 czerwca 1985 r., czyli do dnia podwyżki uposażenia. Dzięki temu podniesiono mu świadczenia emerytalne. Wysłano również do niego list od gen. Siwickiego z przeprosinami¹²³. Minister obrony narodowej pisał patetycznie do Jarosława Gintrowskiego:

„Głębokie przemiany w naszym kraju skłaniają do odmiennego spojrzenia na wiele spraw i wydarzeń z przeszłości. Dawne podziały tracą rację bytu, zblizniają się rany, społeczeństwo jednoczy się wokół wspólnych celów.

Żołnierzy naszego wojska zawsze łączyło głębokie umiłowanie Ojczyzny i poświęcenie w służbie dla Niej. Wspólny cel – dobro kraju pozostaje niezmienny i na tej drodze nic nie powinno dzielić.

Mądrzejsi o doświadczenia przeszłości ubolewamy nad tym, że Pańskiemu rozstaniu z mundurem towarzyszyła gorycz i poczucie krzywdy. Puszczenie ich w niepamięć będzie trudne, ufam jednak, że możliwe [...]”¹²⁴.

Podsumowanie

Z powodu nieumiejętności wpłynięcia na poglądy syna WSW odsunęła płk. Jarosława Gintrowskiego od służby wojskowej. Mimo zawsze lojalnej postawy ideologicznej ten zdolny, inteligentny i posłuszny oficer nie mógł kontynuować służby w „ludowym” Wojsku Polskim. Kontrwywiad wojskowy, który otoczył go agenturą i stosował wobec niego przedsięwzięcia specjalne, nie znalazł żadnych dowodów na jego działalność szpiegowską i pracę na rzecz obcego wywiadu. O karierze tego oficera zdecydowały organa WSW, które przyjęły na siebie rolę żandarmerii politycznej, broniącej interesów PZPR i „trzonu ideologicznego” Sił Zbrojnych PRL, a nie rzeczywistego bezpieczeństwa armii, co *de facto* powinno być zadaniem profesjonalnych organów kontrwywiadu wojskowego. Przykład ten pokazuje, kto w komunistycznym Wojsku Polskim miał najwięcej do

¹²³ AIPN, MON, 2174/6051, Pismo nr 2192/VI-2 Departamentu MON do płk. w st. sp. Jarosława Gintrowskiego, Warszawa 20 IV 1990 r., k. 175; *ibidem*, Wyciąg z rozkazu personalnego nr Pf-42, Warszawa 9 IV 1990 r., k. 174.

¹²⁴ Cyt. AIPN, MON, 2174/6051, Pismo ministra ON do płk. w st. sp. Jarosława Gintrowskiego, Warszawa, 23 III 1990 r., k. 173. Siwicki pisał to w momencie, kiedy tworzono plany przeniesienia skompromitowanych organów WSW pod Zarząd II SG WP. Szefem Departamentu Kadr MON był w tym czasie gen. Stanisław Żak, późniejszy szef połączonych służb wojskowych. Na temat przemian w tych służbach i gen. Żaka zob. B. Kapuściak, „WSW ma się świetnie”. *Zmiana czy kontynuacja? Wojskowy wywiad i kontrwywiad w latach 1989–1991* [w:] *Między PRL a III RP (1989–1990). Legalizm czy kontynuacja?*, red. P. Pleśkot, Warszawa 2020.

powiedzenia. Sprawa Jarosława Gintrowskiego nie była przecież odosobnionym przypadkiem¹²⁵.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk.
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (AIPN).
Centralne Archiwum Wojskowe – Wojskowe Biuro Historyczne (CAW WBH).
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Szczecinie (AIPN Sz).
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu (AIPN Wr).

Korespondencja

Korespondencja mailowa Bartosza Kapuściaka z prof. Stanisławem Rakusa-Suszczewskim, 24 IX 2020 r.

Opracowania

Bílý M., *Varšavská smlouva 1969–1985. Vrchol a cesta k zániku*, Praha 2016.
Cenckiewicz S., *Atomowy szpieg. Ryszard Kukliński i wojna wywiadów*, Poznań 2014.
Cenckiewicz S., *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991 (wprowadzenie do syntezy)*, Poznań 2011.
Chocha B., Kaczmarek J., *Wojna i doktryna wojenna. Wybrane problemy*, Warszawa 1980.
Czajkowski R., *Polska stacja naukowa w Antarktyce*, „Poznaj Świat” 1977, nr 9(298).
Faszczka D., *12. Szczecińska Dywizja Zmechanizowana. 70 lat służby na Pomorzu Zachodnim (1945–2015)*, Warszawa 2015.
Faszczka D., *Z dziejów 12 Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Bolesława Krzywoustego 1945–2005*, Warszawa 2005.

¹²⁵ W 1984 r. Oddział I Zarządu I Szefostwa WSW odsunął ppłk. rez. Władysława Jurasę od wykonywania pracy na dokumentach niejawnych, co skutkowało zwolnieniem go z Samodzielnego Oddziału Fotograficznego (SOF), w którym był zatrudniony jako pracownik cywilny. Powód zwolnienia to udział jego syna, Krzysztofa Jurasę, w Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Zakładów Graficznych „Dom Słowa Polskiego” i organizowanie przez niego strajków, za co 12 XII 1981 r. został internowany w Ośrodku dla Internowanych w Białogórze (zwolniony 24 III 1982). W lutym 1983 r. Krzysztof Juras razem z rodziną wyjechał do Francji, gdzie przebywał w obozie dla uchodźców politycznych (znalazł się na „wykazie osób przebywających za granicą, których powrót do PRL jest niepożądany”). Organa WSW uznały, że „fakt przebywania we wspomnianym obozie należy traktować jako przekazanie istotnych informacji francuskim służbom specjalnym” [sic!] (AIPN, SWSW, 2386/24961, Notatka dot. pracownika cywilnego SOF, ob. Władysława Jurasę, Warszawa, 23 VII 1984 r., k. 106–107).

- Gajda K., *To moja droga. Biografia Jacka Kaczmarskiego*, Wrocław 2009.
- Grabowski Ł., Maruszak M., *Zarys struktur oraz zadania Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza i Kontroli Ruchu Granicznego w latach 1945–1991*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2(20).
- Grzelak C., *Wyższa Szkoła Piechoty w Rembertowie 1948–1954*, Warszawa 1984.
- Inne ochoty. Jerzy Pilch w rozmowach z Ewelina Pietrowiak*, Część 2, Kraków 2017.
- Instrukcje pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami prowadzenia dokumentacji i ewidencji (1957–1990)*, oprac. wraz ze słownikiem i wstępem opatrzył B. Kapuściak, Kraków 2010.
- Jackiewicz Z., *Wojska Ochrony Pogranicza (1945–1991). Krótki informator historyczny*, Kętrzyn 1998.
- Kapuściak B., „Donzuan” czy „Milczek”? Poszukiwanie ppłk. Mariana Kozłowskiego oficera wywiadu wojskowego przez kontrwywiad wojskowy PRL, „Frona Lux” 2020, nr 96–97 (w druku).
- Kapuściak B., „WSW ma się świetnie”. Zmiana czy kontynuacja? Wojskowy wywiad i kontrwywiad w latach 1989–1991 [w:] *Między PRL a III RP (1989–1990). Legalizm czy kontynuacja?*, red. P. Pleskot, Warszawa 2020.
- Kapuściak B., *Celowe niszczenie czy przepisowe brakowanie? Glosa w sprawie nieistniejących materiałów po Głównym Zarządzie Informacji i Wojskowej Służbie Wewnętrznej*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięi Narodowej” 2018, t. 11.
- Kapuściak B., *Jerzy Pawłowski – szermierz, mistrz i agent* [w:] *Sport w Polsce Ludowej. Studia*, red. G. Majchrzak, P. Sztama, Szczecin 2020.
- Kapuściak B., *Sprawa Adama Kaczmarzyka, szpiega brytyjskiego złapanego przez Wojskową Służbę Wewnętrzną* [w:] *Szpiedzy – Dezerterzy – Renegaci. Wykroczenia i przestępstwa żołnierzy i funkcjonariuszy służb mundurowych w latach 1918–1989*, red. K. Jasiak, J. Jędrzyak i K. Widziński, Warszawa–Wrocław (w druku).
- Kapuściak B., *Walka kontrwywiadu wojskowego z Kościołem katolickim. Alumni w „ludowym” Wojsku Polskim w świetle dokumentów Wojskowej Służby Wewnętrznej*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 2020, nr 4.
- Kapuściak B., *Wywiad wojskowy PRL. JW 3362 i podległe jej jednostki*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2016, nr 1(14).
- Kissinger H., *Dyplomacja*, tłum. S. Głąbiński, G. Woźniak, I. Zych, Warszawa 2016.
- Kowalski L., *Krótsze ramię Moskwy. Historia kontrwywiadu wojskowego PRL*, Warszawa 2017.
- Kto jest kim w Polsce 1984. Informator biograficzny*, Warszawa 1984.
- Kubisiowska K., *Pilch w sensie ścisłym*, Kraków 2016.
- Marcinkowski A., *Układ Warszawski. Problemy działalności politycznej*, Warszawa 1986.
- Multan W., *Problemy rozbrojenia europejskiego 1945–1975*, Warszawa 1979.

- Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990), oprac. B. Kapuściak, Katowice–Kraków 2019.
- Oficerskie szkoły piechoty w Polsce. Zarys dziejów, red. T. Wójcik, Wrocław 2001.
- Pasztor M., Jarosz D., *Nie tylko Fiat. Z dziejów stosunków polsko-włoskich 1945–1989*, Warszawa 2008.
- Peterman R., *Niszczenie akt GZI i WSW [w:] Niepodległość ma jeden kształt. Antoniemu Macierewiczowi w 70. rocznicę urodzin*, Warszawa 2018.
- Pilch J., *Podróż do ZSRR*, „Student. Dwutygodnik Społeczno-Kulturalny” 1979, nr 8(243).
- Polak W., *Swetry, sutanny i mundury. Próby oddziaływania „Solidarności” podziemnej, Kościoła katolickiego i społeczeństwa na wojsko po wprowadzeniu stanu wojennego, a także przejawy oporu wewnątrz struktur wojskowych w świetle raportów Wojskowej Służby Wewnętrznej i Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego (grudzień 1981–grudzień 1982)*, Toruń 2016.
- Potyrała B., Fudali R., *Od zwycięstwa do upadku. Siły Zbrojne Związku Radzieckiego 1945–1991*, Warszawa 2009.
- „Przeszedłem na drugą stronę...” [rozmowa Kamila Dźwinela z Przemysławem Gintrowskim, 26 IX 2009 r.], „Piosenka. Rocznik Kulturalny” 2014, nr 2.
- Puchała F., *Budowa potencjału bojowego Wojska Polskiego 1945–1990. Obszary szpiegowskich działań*, Warszawa 2013.
- Rakusa-Suszczewski S., *Dziennik z polarnych podróży*, Wrocław 1994.
- Rakusa-Suszczewski S., *Roczniki antarktyczne*, Warszawa 2004.
- Rakusa-Suszczewski S., *Wiatrem przewiany, słońcem spalony. 50 lat polarnych podróży*, Warszawa 2012.
- Siedziako M., *Główne formy studenckiej działalności opozycyjnej w PRL w latach 1976–1989. Analiza historyczno-politologiczna [w:] Środowisko studenckie w krajach bloku sowieckiego 1945–1990*, red. K. Dworaczek, K. Łagojda, Wrocław–Warszawa 2020.
- Sztab Generalny (Główny) Wojska Polskiego 1918–2003*, red. T. Panecki, F. Puchała, J. Szostak, Warszawa 2003.
- Tyrmand L., *Życie towarzyskie i uczuciowe*, Warszawa 2009.
- Wasiak P., *Kontakty między artystami wizualnymi z Polski, Węgier, Czechosłowacji i NRD w latach 1970–1989*, Warszawa 2019.
- Weiser B., *Ryszard Kukliński. Życie ściśle tajne*, tłum. B. Maliborski, Warszawa 2005.

Strony internetowe

- Gintrowski, reż. A. Bartosiak, TVP 2015, <https://vod.tvp.pl/video/gintrowski,gintrowski,28128799>, dostęp 8 VII 2020 r.
- <http://arctowski.aq/pl/historia-stacji/>, dostęp 8 VII 2020 r.

<http://arctowski.aq.pl/o-stacji/>, dostęp 8 VII 2020 r.

<http://arctowski.aq.pl/wyprawy-1-10/>, dostęp 8 VII 2020 r.

Kapuściak B., *Działalność wywiadu i kontrwywiadu wojskowego w Indochinach w okresie Polski Ludowej*, „Lux” 2020, nr 1/2, *Chiny*, <http://frondalux.pl/bartosz-kapuscia-k-dzialalnosc-wywiadu-i-kontrwywiadu-wojskowego-w-indochinach-w-okresie-polski-ludowej/>, dostęp 23 IX 2020 r.

Kapuściak B., *Jerzego Pawłowskiego „najdłuższy pojedynek”? Współpraca Mistrza ze służbami specjalnymi*, „Lux” 2019, nr 5/6: *Teoria i praktyka sportu*, <http://frondalux.pl/bartosz-kapuscia-k-jerzego-pawlowskiego-najdluzszy-pojedynek-wspolpraca-mistrza-ze-sluzbami-specjalnymi/>, dostęp 9 VII 2019 r.

Katalog IPN, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl>, dostęp 18 VIII 2020 r.

Kowalczyk R.J., *Przemysław Gintrowski*, <https://culture.pl/pl/tworca/przemyslaw-gintrowski>, dostęp 8 VII 2020 r.

Wyrwich M., Gintrowski P., „*Pan Bóg dał mi odrobinę talentu*”, „*Życie*”, 22 VI 2001, <http://niniwa22.cba.pl/gintrowski.htm>, dostęp 17 VIII 2020 r.

Streszczenie: Pułkownik Jarosław Stefan Gintrowski – ojciec muzyka, kompozytora i barda „Solidarności”, Przemysława Gintrowskiego – był ideowym i wiernym oficerem Sił Zbrojnych PRL oraz członkiem PZPR. Ponadto przełożeni uznawali go za zdolnego i inteligentnego oficera, znającego języki obce i posiadającego dużą wiedzę fachową z zakresu wojskowości. Płk Gintrowski ze względu na kontakty z płk. Włodzimierzem Ostaszewiczem oraz płk. Ryszardem Kuklińskim wszedł w zainteresowanie organów Wojskowej Służby Wewnętrznej. Jednak najwięcej uwag kontrwywiad wojskowy miał do działalności artystycznej jego syna, Przemysława, który miał wspierać w czasie stanu wojennego działalność antysystemową podziemnej „Solidarności”. To spowodowało, że organa WSW zwolniły Gintrowskiego z wojska i w ten sposób pokazały, że w rzeczywistości odgrywają tylko, albo aż, rolę żandarmerii politycznej, która decyduje w „ludowym” Wojsku Polskim o wszystkim.

Słowa kluczowe: płk Jarosław Gintrowski, Przemysław Gintrowski, płk Ryszard Kukliński, płk Włodzimierz Ostaszewicz, Wojskowa Służba Wewnętrzna, kontrwywiad wojskowy, Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, wywiad wojskowy, Zarząd I Operacyjny Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Zarząd XI Normatywny Sztabu Generalnego Wojska Polskiego

Bartosz Kapuściak (ur. 1983), historyk, archiwista, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN-KŚZpNP w Katowicach. Autor kilkunastu artykułów dotyczących wojskowego aparatu represji, redaktor *Kroniki Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Częstochowie* autorstwa ks. Leopolda Wojaka (Częstochowa 2017) oraz źródła *Instrukcje o pracy kontrwywiadowczej Wojskowej*

Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami oprowadzeniu dokumentacji i ewidencji (1957–1990) (Kraków 2010) i *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)* (Katowice–Kraków 2019). Od 2019 r. członek redakcji periodyku „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”.

The Case of Colonel Jarosław Gintrowski as an Example of ‘Security Assistance’ Provided to the Army by the Internal Military Service

Abstract: Colonel Jarosław Stefan Gintrowski – father to Przemysław Gintrowski, a musician and songwriter later known as ‘the Bard of the Solidarity’ – was a loyal and committed officer of the Polish People’s Army and a member of the Polish United Workers’ Party. His superiors valued him as an intelligent and gifted officer with foreign language skills and considerable military expertise. Col. Gintrowski came to the attention of the Internal Military Service owing to his contacts with Col. Włodzimierz Ostaszewicz and Col. Ryszard Kukliński. However, what the military counterintelligence found the most objectionable was the artistic activity of his son Przemysław, who provided support to the dissident activities of the underground Solidarity movement. As a result, the Internal Military Service had Col. Gintrowski released from the army. This demonstrates that the military counterintelligence served as a sort of political gendarmerie for the Polish army with the final say in all things.

Keywords: Col. Jarosław Gintrowski, Przemysław Gintrowski, Col. Ryszard Kukliński, Col. Włodzimierz Ostaszewicz, Internal Military Service, military counterintelligence, Directorate II of the Polish General Staff, military intelligence, Directorate I of Polish General Staff (Operations), Directorate XI of the Polish General Staff (Regulations)

Bartosz Kapuściak (b. 1983), historian, archivist, and works for the Branch Office of Historical Research, Institute of National Remembrance in Katowice. Author of several articles on the military apparatus of repression, editor of *Kronika Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Częstochowie* by Fr. Leopold Wojak (Częstochowa, 2017); the primary source publications *Instrukcje o pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami oprowadzeniu dokumentacji i ewidencji (1957–1990)* (Cracow, 2010), and *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)* (Katowice–Cracow, 2019). Since 2019, he has been a member of the Editorial Board of the journal *Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989*.